

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta pedagogická

Bakalářská práce

**PROMĚNY REFLEXE REPORTÁŽE, PSANÉ NA
OPRÁTCE JULIA FUČÍKA V OBDOBÍ 1945-2010**

Jana Heřmanová

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 2012

.....

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce PaedDr. Jiřímu Staňkovi, CSc. za podporu a pomoc při tvorbě této práce.

Zadání bakalářské práce

Obsah

Obsah.....	5
Úvod.....	6
1. Julius Fučík – novinář, spisovatel.....	7
1.1 Dětství a mládí Julia Fučíka.....	7
1.2 Do roku 1942.....	9
1.3 Zatčení a smrt.....	15
2. Proměny textu Reportáže, psané na oprátce.....	18
2.1 Reportáž, psaná na oprátce.....	18
2.2 Výtky, pochybnosti.....	20
2.3 Reflexe.....	26
a) 40. a 50. léta 20. století.....	26
b) Do roku 1989.....	30
c) Po roce 1989.....	31
2.4 Exil.....	32
3. Otázky, odpovědi.....	35
Resumé.....	37
Zdroje.....	38
Příloha.....	40

Úvod

K výběru tohoto tématu mě přivedla především četba *Reportáže, psané na oprátce* Julia Fučíka. Tato kniha na mě udělala skutečně velký dojem a uvažování nad tímto nelehkým textem s fakty těžko ověřitelnými a těžko vyvratitelnými mě velice lákalo. Tato kniha je jedinečná, vznikla tajně za zdmi pankrácké věznice v roce 1943, byla na kouscích papíru vynášena ven a uchovávána v úkrytech, než se v roce 1945 dočkala svého prvního vydání. Byla napsána rukou zkušeného autora, který miloval lidi a svůj život, jež celý věnoval komunismu.

Po válce začal vznikat tzv. kult Julia Fučíka a spolu s ním se objevovali kladné, ale i záporné reakce k celé této kauze „Fučík – hrdina“. Vyrojily se také pochybnosti o autorství či autenticitě Fučíkovy *Reportáže, psané na oprátce*. Tyto skutečnosti mě donutily projít si dostupná fakta a tvrzení a prozkoumat toto téma hlouběji.

O Fučíkovi a jeho díle existuje spousta materiálů, ke kterým jsem se bez větších problémů dostala. Prvotními materiály, které použiji, bude samozřejmě doporučená literatura a také různá vydání *Reportáže, psané na oprátce*, které bych si ráda, tedy i s pomocí úplného, kritického a komentovaného vydání z roku 1995, porovnála (je známo, že v různých vydáních *Reportáže, psané na oprátce* docházelo k úpravám původního textu).

Práce bude rozdělena do tří hlavních kapitol. První kapitola bude obsahovat životopis Julia Fučíka, který rozdělím na tři jeho životní etapy: dětství a mládí; do roku 1942; zatčení a smrt. Ve druhé kapitole bych se ráda zabývala různými vydáními *Reportáže, psané na oprátce* – roky a obsahy těchto vydání. Dále bych se tu chtěla pozastavit nad výtkami k tomuto dílu i k jeho autorovi a nad proměnami reflexe *Reportáže* v období mezi 40. lety 20. století a současností. Přestože si myslím, že některé otázky, které se týkají Julia Fučíka a *Reportáže, psané na oprátce*, byly již zodpovězeny, najdou se zde další, které se svého vysvětlení ještě nedočkaly. Proto bych do své práce ráda zařadila kapitolu, kde bych chtěla shrnout otázky, které své odpovědi již mají, a otázky, které své odpovědi stále hledají.

Doufám, že si prostřednictvím této práce ujasním své názory na osobnost Julia Fučíka, na jeho dílo a na fakta i nejasnosti okolo tohoto tématu.

1. Julius Fučík – novinář, spisovatel

1.1 Dětství a mládí Julia Fučíka

Julius Fučík se narodil 23. února 1903 v Praze na Smíchově. Jeho matka, Marie Fučíková, byla švadlenou, jeho otec, Karel Fučík, pracoval jako soustružník v Ringhofferově továrně. Karel Fučík si vysnil syna, ze kterého bude inženýr. Opravdu se narodil chlapec, své křestní jméno Julius dostal po svém strýci, hudebním skladateli, Juliu Ernstovi Wilhelmovi Fučíkovi (18. červenec 1872 Praha – 15. Září 1916 Berlín). Matematika ale Juliovi nešla a inženýr se z něj nestal. Julius stejně jako jeho otec miloval herectví a divadlo. Už jako malého chlapce vzal otec Julia do Švandova divadla, ve kterém sám jako ochotník hrál, a Julius, chlapec s černými vlnitými vlasy a šedýma očima, dostal, hlavně pro svůj vzhled, ve svých třech letech svou první roli, a to ve hře *Princezna Popelka aneb Křišťálový pantoflíček*. Pro své herecké nadání, nenucené vystupování, dobrou výslovnost a schopnost navázat kontakt s publikem dostával pak Julius další role¹ a roku 1912 jel dokonce s hereckou družinou do Berlína, kde vystupoval ve hře *Malý lord*.

Julius byl velice bystré dítě a v době, kdy nastoupil do školy (19. září 1909), již uměl číst. Ještě před jeho nástupem do školy se rodina přestěhovala. Byt byl podobný původnímu, jen větší, a nacházel se opět na Smíchově.

Karel dostal životní nabídku – angažmá v Plzni, opustil Ringhofferovu továrnu, aby se roku 1913 rodina Fučíkova přestěhovala do Plzně do Havlíčkovy ulice. Julius se stěhovat nechtěl, ale Plzeň si ho nakonec získala. I v Plzni dostal Julius šanci hrát v divadle.² Bohužel už jen na chvíli, dětským rolím pomalu odrostl. Svou poslední roli si zahrál ve hře *Marnotratník*. Dochodil zde pátou třídu a poté nastoupil na místní reálku.

Tento téměř bezstarostný život rodiny Fučíkovy měl bohužel brzy skončit kvůli následujícím událostem, které značně ovlivnily celý Fučíkův pohled na svět: 28. června 1914 byl spáchán atentát na Františka Ferdinanda d'Este a jeho ženu, o měsíc později vyhlásilo Rakousko-Uhersko Srbsku válku a 31. července vyhlásila rakousko-uherská vláda mobilizaci. Začala první světová válka.

¹ V Praze vystupoval např. ve hrách: *Dolarová nevěsta*, *Netopýr*, *Pan profesor v pekle*, *Baron Větroplach z Nemanic*, *O malém Robertovi*.

² V Plzni vystupoval např. ve hrách: *Sen noci svatojanské*, *Zimní král*, *Královna loutek*, *Valdštejn* a svou poslední roli si zahrál ve hře *Marnotratník*.

Julius Fučík se velice zajímal o veřejné dění, knihy a psaní již v útlém věku. Každou neděli si prohlížel otcovy noviny vydávané plzeňskými demokraty, zakládal si články, a ty pak dělil do tří skupin: první skupinou byly zprávy z front, druhou skupinu tvořily články o knihách a divadle a ve třetí skupině byly ostatní články, například o zhoršujících se potravinách kvůli válce. Ve svých dvanácti letech začal Julius vydávat svůj vlastní malý časopis *Slovan*. Jeho první číslo vyšlo pouze v jednom exempláři a bylo věnováno Juliovým rodičům a sestře Libuše.

Vzhled prvního čísla časopisu *Slovan*:

Julius vytrhl ze školního sešitu dvojlist, na první stranu napsal červenomodře „Slovan“ a pod to připsal černou tužkou „Vychází jedenkrát týdně“. V levém horním rohu bylo červeně dopsáno „Číslo 1“. Na první stránku nakreslil zelený vánoční stromek se svíčkami, betlémskou hvězdou, dárky a vánočkou a připsal: „Veselé vánoce odběratelům přeje vydavatelstvo Slovana.“ Druhá stránka byla smutná, popisoval zde válečné události, politoval raněné, zmínil se o horšících se potravinách a připsal část řeči svého profesora. Na třetí stránce vyzval čtenáře ke čtení básně Svatopluka Čecha „Modlitba“, slíbil její otištění do dalšího čísla a připojil malou ukázkou, kterou báseň končí. Pod básní namaloval obrázek rakve, květin, trávy a východu slunce. Poslední stránka byla věnována reklamám a inzerátům.³

V jeho písemném vyjadřování se objevoval opravdový cit pro jazyk a o jeho spisovatelském nadání nemohlo být pochyb. O rok později začal Julius, především k rozptýlení rodičů, vydávat další ručně psaný časopis s názvem *Veselá mysl*, později pak znovu ručně psaný časopis *Čech* a při studiu na plzeňské reálce přispíval také do humoristického časopisu *Nebojsa*⁴.

V době, kdy bylo Juliovi 13 let, válka stále zuřila a jídlo už bylo jen na poukázky. Otec Karel byl nucen nastoupit do Škodovky, kde musel posléze pracovat dvanáct až třináct hodin denně. V roce 1917 se narodila Věra, Juliova druhá sestra, a Julius s Libuškou se téměř sami museli postarat o domácnost. Otec byl stále v práci a matka dlouhou dobu stonala.

Za svůj dosavadní život toho zažil a viděl Julius mnoho. Četl zprávu o smrti strýce Julia Fučíka, prožíval první světovou válku a viděl okolo sebe její následky, jako byl

³ Informace o vzhledu prvního čísla časopisu *Slovan* čerpány z publikace: Fuks, Ladislav: *Křišťálový pantoflíček. (Příběh dětství a mládí Julia Fučíka)*, Praha, Československý spisovatel 1978, s. 123 – 124.

⁴ Časopis *Nebojsa* se objevil v říjnu 1918, jeho vydavatelem byl Josef Čapek. Do tohoto časopisu nesměl Julius Fučík jako student psát pod vlastním jménem, proto si s redakcí dopisoval poste restante.

nedostatek jídla a uhlí, stále častější demonstrace, viděl vojáky střílející do nevinných dětí a zažil výbuch bolevecké muniční továrny. Na reálce vznikl dělnicko-studentský výbor vedený především studenty šestého a sedmého ročníku. Zde byl Julius členem tehdy za čtvrtý ročník.

Julius Fučík byl vášnivým čtenářem a v jeho písemném projevu se objevoval cit pro jazyk. Už na reálce věděl, co doopravdy chce, chtěl se stát redaktorem. Cítil potřebu se „vypsat“. Snad proto si roku 1919 začal psát deník, kam zaznamenával vše, co přečetl, a všechny své myšlenky. Chtěl psát a bojovat za lepší život.

1.2 Do roku 1942

V roce 1919 vystoupil šestnáctiletý Julius z církve a roku 1920 se stal členem levicového Vydavatelského a nakladatelského družstva časopisu *Pravda* v Plzni, kam přispíval svými literárními a divadelními kritikami. V *Pravdě* se poprvé setkáváme s Fučíkovou značkou „jef“.

Odmaturoval na plzeňské reálce a roku 1921 se, po svém návratu do Prahy, stal členem komunistické strany. V Praze studoval jako mimořádný posluchač na filozofické fakultě Karlovy univerzity, kde ho zaujaly především přednášky Z. Nejedlého, F. X. Šaldy, V. Tilleho, M. Hýska, J. Jakubce. Na své studium si musel sám vydělávat, pracoval jako výpomocný úředník ve Státním úřadě statickém do doby, kdy musel pro své názory tento post opustit. Poté se nechával najímat na různé pomocné práce. Pracoval například jako pomocný dělník na stavbě silnice. Tato práce znamenala pro Fučíka velmi mnoho, poznával nové lidi, setkal se s dělnickým životem a upevňoval se tak ve svých přesvědčeních.

V Praze získal mnoho nových přátel, např. I. Sekaninu, E. Urxe, V. Nezvala, J. Seiferta, K. Biebla, K. Konráda a další. V roce 1923 se také seznámil s Augustou Kodeřicovou, dívkou, která v té době neopětovala Juliovy city. Mimo jiné se v Praze seznámil s Marií Vaníčkovou, ta se později stala jeho dlouholetou přítelkyní a družkou.

Při studiu a zaměstnáních, která měl, psaní samozřejmě neopustil. O svých začátcích Julius Fučík napsal:

„Vyrůstal jsem v době války. U mladých to mělo zvláštní význam. Komu na počátku bylo dvanáct, viděl události na jejím konci ještě dětskýma očima, ale se zkušeností pětadvacetiletého. Musil jsem proto vidět, že svět, ve kterém se lidé zabíjejí proti své vůli a plní touhy po životě, není v pořádku. Začal jsem jej – říká se to tak – kritisovat. A knihy a divadlo mi byly velkým kusem světa. Hledal jsem v nich a poznal, že jsou knihy, které mluví, jiné, které lžou, a jiné, které jsou vůbec němé. Domníval jsem se, že je to třeba říci, aby nebylo ani lhavých ani němých knih. Pokládal jsem to za svůj úsek v úsilí o lepší svět. Proto jsem začal psát o knihách a o divadle. První uveřejněný referát – pokud se pamatuji – byl o Wolkrovi.“⁵

Roku 1922 se v *Pravdě* objevila kritika Wolkrovy hry *Nejvyšší oběť*. Byl to první významný Fučíkův článek, nazval tuto hru „prvním činem proletářského divadla“. První Wolkrova básnická sbírka *Host do domu* zanechala ve Fučíkovi hluboký dojem a o druhé Wolkrově sbírce *Těžká hodina* napsal Fučík dlouhý článek s názvem *Knih generace*.

Roku 1923 přivedl I. Sekanina Julia Fučíka do redakce pokrokového deníku *Socialista*⁶, kde byl redaktorem V. Borek. Julius zde začal otiskovat divadelní referáty. Roku 1924 se k Borkům nastěhoval, našel v jejich vile na Floře podnájem, kde posléze bydlel s M. Vaníčkovou. U Borků se Julius seznámil mimo jiné také s A. Zápotockým.

Jeho divadelní referáty byly dále otiskovány v časopise *Pramen*, který vycházel v Plzni, *Proletkult*, *Doba* nebo *Host* aj. Od roku 1925 pravidelně přispíval do kulturní rubriky *Rudého práva*.

V kolektivu přátel Julia Fučíka vznikl roku 1925 nápad vydávat průbojný studentský časopis a už na podzim téhož roku vyšlo první číslo *Avantgardy* – „časopis pro studenty a dělníky“. Jeho redakční radu tvořili: J. Šverma (odpovědný redaktor), V. Clementis, Kalina, M. Matoušek, I. Sekanina, F. C. Weiskopf, J. Weil. Ve druhém ročníku tohoto časopisu byl do redakční rady přibrán J. Fučík.⁷ V *Avantgardě* vycházely články o marxismu a úkolech inteligence, útoky proti reakci na vysokých školách a v kulturním životě, ale i přátelské polemiky s některými členy Devětsilu. Fučík zde zůstal do roku 1927.

⁵ Bareš, Gustav, Rybák, Josef: *Julius Fučík*, Brno, Rovnost 1950, s. 42 – 43.

⁶ Časopis *Socialista* přestal vycházet roku 1925.

⁷ Informace o taktu sestavené redakční radě a o příchodu J. Fučíka do *Avantgardy* až ve druhém ročníku jsem získala z publikace: Fučíková, Gusta: *Život s Juliem Fučíkem*, Praha, Svoboda 1971, s. 118. V publikaci Mojmíra Grygara: *Žil jsem pro radost. (Životopisná črta o Juliu Fučíkovi)*, Praha, Mladá fronta 1958, s. 68, jsem našla rozdílné informace. Podle publikace Mojmíra Grygara tvořili redakční radu Sekanina, Fučík, Šverma, Weiskopf, Ančík, Weil a ještě dva či tři další členové Kostrufy. O tom, kdo z uvedených byl odpovědným redaktorem, se zde nepíše.

V létě roku 1926 se Julius Fučík v doprovodu své přítelkyně Marie Vaníčkové a Ivan Sekanina se svou manželkou Pavlou vydali do Francie do Bretaně, kde strávili dovolenou u moře. Po návratu do Československa vznikla z této cesty první Fučíkova reportáž. V reportáži napsal o stávce douarnenezských rybářů, tuto reportáž otiskl komunistický obrázkový časopis *Reflektor*.

V roce 1926 se stal šéfredaktorem časopisu *Kmen* – „časopis pro moderní literaturu“, vydávaného Klubem moderních nakladatelů. *Kmen* sloužil spíše k propagování jejich knih a k informačním účelům. Julius Fučík vytvořil z tohoto časopisu seriózní informativní literární časopis, nápaditě a vtipně dělaný s moderní grafickou úpravou. V redakci *Kmene* zůstal dva roky. Reakční kritici tvrdili, že časopis propadl komunistické tendenci, že se v něm objevují nebezpečné názory. Fučík se snažil tyto útoky odrážet, ale věděl, že to nepůjde věčně a že se dostane do sporu se svými zaměstnavateli. Stalo se, Fučík otiskl v *Kmeni* své rozloučení se čtenáři a redakci opustil. Karel Teige, autor vnější úpravy druhého ročníku *Kmene*, začal na podzim roku 1927 vydávat časopis *ReD* a Julius Fučík se stal nově vzniklého časopisu spolupracovníkem. Do *ReDu* napsal šest statí.

V roce 1926 přizval F. X. Šalda Fučíka do časopisu *Tvorba*, nejprve jako přispěvatele, poté jako spoluredaktora. Fučík nabídku přijal a tvořil od roku 1927 s F. X. Šaldou a B. Mathesiem redakční radu *Tvorby*.

Na podzim 1927 byla v *Rudém večerníku* zavedena rubrika *Film*, tato rubrika byla svěřena Fučíkovi a vycházela v *Rudém večerníku* pravidelně každou sobotu.

V roce 1928 zasáhly Fučíka i osobní starosti. Julius a Marie získávali na věci rozdílný názor a čím dál častěji se dostávali do sporů. Po těchto hádkách se vytratila důvěra a vzájemné pochopení, v jejich vztahu nastala krize. Po půl roce se snaha o záchranu vztahu začala pomalu ztrácet a jejich cesty se roku 1929 nadobro rozešly. Julius se začal pravidelně scházet s Gustou Kodeřicovou.

Začátkem října 1928 se v Praze zřítila betonová novostavba a při tomto neštěstí zemřelo 46 dělníků. Většina z nich pocházela z Pošumaví, kam Julius po této tragédii odjel, aby poznal, jak tito dělníci žili. Napsal reportáž, kterou nazval *Čtyřicet šest, vypravování reportéra o historii kapitalismu roku 1928*. Tato reportáž vyšla v témže roce v *Reflektoru*. Po chvíli byly na jeden měsíc zastaveny komunistické časopisy, aby bylo zabráněno předvolební kampani v tisku. Po tomto kroku Fučík šel požádat Šaldu, aby *Tvorbu* komunistické straně propůjčil. Šalda souhlasil, byl dále majitelem *Tvorby*, ale Fučík byl jejím odpovědným redaktorem. Za dvacet čtyři hodin vyšlo první číslo teď už

Fučíkovy *Tvorby*. Na titulní stránce druhého čísla se objevilo protestní prohlášení, namířené proti vládnímu omezování tiskové svobody, ke kterému dal podnět Fučík a pod které se podepsali A. Stašek, F. Krejčí, J. S. Machar, Z. Nejedlý a F. X. Šalda. *Tvorba* pak vycházela s přestávkami do roku 1938. Stal se z ní časopis pokrokové inteligence a dělnictva, bohužel ale stále častěji podrobován cenzuře. Fučík byl velice pohotový, nebyla snad jediná vážnější společenská událost, na niž by nereagoval, události si ověřoval, nezůstával jen u faktů, ale odhaloval věci zásadního významu. Práce v *Tvorbě* ho neoddělila od spolupráce s *Rudým právem*, *Rudým večerníkem* nebo *Haló-novinami*.

V březnu 1929 vyplnil Julius Fučík přihlášku do Syndikátu československých novinářů, kde uvedl, že je řádným členem redakce *Rudého práva* od 1. dubna 1928, a to v kulturní hlídce. V červnu 1929 byl přijat za člena.

Roku 1929 byl vydán policejní zákaz vydávat komunistický tisk na nádražích a v trafikách. Tento zákaz se vztahoval i na *Tvorbu*. Číst *Tvorbu* ve státním úřadě nebo v kasárnách bylo také zakázáno. K rozšiřování komunistického tisku se ale našly jiné cesty.

Na podzim roku 1929 proběhla stávka severočeských horníků. Byla sem poslána Gusta Kodeřicová jako česko-německá překladatelka a jako zpravodaj *Rudého práva* sem přijel i Julius Fučík.⁸ Horníci bojovali za zvýšení mezd. Julius tam zůstal s dělníky, navštěvoval jejich rodiny a posílal redakci *Rudého práva* a *Rudého večerníku* o této stávce zprávy, bohužel byly některé konfiskovány, jiné přišly ve špatném znění. Julius ztrácel důvěru horníků. Začal vydávat ilegální časopis *Stávka*. Obsahoval stručné informace o průběhu stávky, výzvy k rozšiřování stávky a další.

31. ledna 1930 musel nastoupit trest policejního vězení za výkřiky na Václavském náměstí: „Ať žije Rudá armáda! Ať žije rudý Berlín!“ Byl v pankráckém vězení a poté ve vězení v Bartolomějské ulici, odkud poslal po jednom propuštěném Gustě moták na obalu od cigaret. Byl propuštěn 10. února 1930.⁹

Začátkem března 1930 byl opět zatčen, ale po pár hodinách i propuštěn. Po měsíci ho policie zatkla znovu pro neuposlechnutí výzvy strážníka. Byl odsouzen ke třem dnům vězení, které si odseděl v listopadu.

⁸ V době, kdy byl Julius Fučík na severu jako zpravodaj *Rudého práva*, byla *Tvorba* svěřena redaktorům *Rudého práva*.

⁹ Informace o jeho zatčení čerpány z publikace: Fučíková, Gusta: *Život s Juliem Fučíkem*, Praha, Svoboda 1971, s. 189.

V roce 1930 byl jedním z členů dělnické delegace, která byla pozvána na páté výročí činnosti československé komuny Interhelpe do Asie. Úřady jim zamítly žádost o vydání pasů a delegace se rozhodla překročit hranice ilegálně. Nějaký čas strávili v Berlíně, pak se dostali do Moskvy. Fučík si Moskvu a vůbec Sovětský svaz zamiloval. Poté pokračovali v cestě až do Střední Asie. Z této přibližně čtyř měsíkové cesty neposlal téměř žádnou reportáž, což dohnal po svém návratu. V září 1930 byl Fučík opět zatčen a vyslýchán kvůli své cestě do Sovětského svazu. Po návratu ze Sovětského svazu byl povolán k vojenské službě, než byl propuštěn na trvalou dovolenou.

Roku 1934 odjel znovu do Sovětského svazu jako dopisovatel *Rudého práva*. Z této cesty se vrátil roku 1936. Julius se přátelil se skladatelem J. Ježkem a herci J. Voskovcem a J. Werichem, měl rád jejich hry a po návratu ze Sovětského svazu, kde strávil dva roky, se nemohl dočkat, až navštíví Osvobozené divadlo a uvidí vývoj jejich her. Z jeho cest do Sovětského svazu vyšly publikace: *V zemi, kde zítra znamená již včera* (vyšla roku 1932); *V zemi milované* (vyšla roku 1947).

Když propukla v části intelektuální veřejnosti antisovětská hysterie, Fučík zdůraznil: „Cokoli podnikneš proti Sovětskému svazu, proti nejpokrokovější zemi světa, obrátí se proti pokroku vůbec.“¹⁰ S jeho názorem na Sovětský svaz nesouhlasil například J. Weil, který roku 1937 vydal knihu, kde Sovětský svaz údajně pomlouval. J. Weil byl v Sovětském svazu ve stejnou dobu jako Julius Fučík. Každý se ale na tuto zemi díval trochu jinýma očima. Přátelství Fučíka a Weila se kvůli jejich rozdílným názorům rozpadlo. J. Weil nebyl jediný, kdo úplně nesouhlasil s Fučíkovým názorem na Sovětský svaz.¹¹

V létě 1938 vydal brožuru *Přijde Rudá armáda na pomoc?*. Touto brožurou se Fučík snažil odpovědět na otázku, která visela mezi lidmi, a to, jestli by jim nemohla přijít na pomoc Rudá armáda. Říkal v ní, že Sovětský svaz je jediným spolehlivým spojencem československého lidu a zárukou jeho svobody.

Roku 1938 se Gustina a Julius chtěli vzít. K dokladům k sňatku byla potřeba také vojenská knížka, tu Julius neměl, myslel si, že ji nepotřebuje, když byl předčasně propuštěn, ale úřady to viděly jinak. Julius napsal žádost ministerstvu národní obrany, kde vysvětlil, že byl v předepsané době mimo Evropu, a proto nemůže být považován za zběha. Musel tedy absolvovat vojenské cvičení a 30. července 1938 se s Gustou oženil. Brali se

¹⁰ Hrzalová Hana: Julius Fučík a SSSR – s. 3

¹¹ Mezi další, kteří nesouhlasili s Fučíkovým názorem na Sovětský svaz, patřili například K. Teige, Z. Kalandra, M. Krejcarová.

proto, aby dostali „výbavné“. „[...] Sňatek znamenal pro nás dva skutečně pouhou formalitu. [...]“¹²

V roce 1938, kdy byla Komunistická strana Československa rozpuštěna a její tisk zakázán, využíval Fučík posledních příležitostí k legálnímu psaní. Když nemohl psát reportáže nebo politické polemiky, psal články o literatuře, do kterých vložil časové úvahy, kde připomínal politické souvislosti. Publikoval v *Činu*, ve *Světě v obrazech*, ve *Včele*, v *Nové svobodě*, v *Cestě soukromých zaměstnanců*, *Světozor* aj. Častěji používal jen svou značku „jef“.

V březnu 1939 odjel Fučík z Prahy do Chotiměře, kde žil v domku svých rodičů. Tady studoval a pracoval, pomáhal Gustě překládat a samozřejmě psal. Vznikl tu rukopis eseje *Božena Němcová bojující* a část studie o Karlu Sabinovi. V Chotiměři zůstal do roku 1940, kdy se ho pokusilo zatknout gestapo, a pak odjel zpět do Prahy.

V roce 1940 začala jeho vrcholná „bitva“ s fašismem. Nejprve dokončil studii o Karlu Sabinovi s názvem *O Sabinově zradě*, odevzdal do tisku studii o Juliu Zeyerovi nazvanou *Chůva* a začal psát nerudovskou stat'.

Roku 1941, kdy byli zatčeni členové prvního ilegálního ústředního výboru KSČ, vytvořili J. Fučík, J. Zíka a J. Černý druhý ilegální ústřední výbor KSČ. Fučík na sebe vzal odpovědnost za vydávání stranického tisku, především *Rudého práva*. První číslo ilegálního *Rudého práva* vyšlo v polovině července 1941, kde byl prvním Fučíkovým článkem komentář k napadení Sovětského svazu hitlerovským Německem.

Fučík se nespokojil jen s vydáváním *Rudého práva*, ale napsal *Průvodce po výstavě Sovětský ráj a po sovětské skutečnosti*, zkoncipoval a vydal *Otevřený list ministru dr. Goebbelsovi* (uveřejněný v knize *Na život a na smrt*), ilegální brožuru *1. máj 1941*, přeložil a vydal *Ústavu SSSR* a druhé vydání *Dějiny VKS(b)*, vydával satirický časopis *Trnaveček*, *Českou ženu*, *České noviny* a *Tábor*.

Fučíkovy studie *Božena Němcová bojující*, *O Sabinově zradě* a *Chůva* vyšly po válce pod souborným označením *Tři studie*. Po válce vyšel také cyklus článků z ilegálního tisku *Na život a na smrt*, uspořádaný Ladislavem Štollem a Gustou Fučíkovou.

¹² Fučíková, Gusta: *Život s Juliem Fučíkem*, Praha, Svoboda 1971, s. 403.

1.3 Zatčení a smrt

Večer 24. dubna 1942 šel Julius Fučík, vydávající se za postaršího kulhajícího pána profesora Jaroslava Horáka, na sjednanou schůzku s Jaroslavem Klecanem do bytu Jelínkových, kde ho uvítali i manželé Friedovi. Fučík nebyl z tolika lidí nadšen, bylo to nebezpečné. Gestapo shodou náhod vtrhlo do bytu Jelínkových právě tohoto večera a všichni byli zatčeni. Julius Fučík byl přesvědčen, že mučit budou pouze jeho a Klecana.

„[...] Jen Klecan a já z toho nemůžeme vyjít, budou nás mučit – ze mě nic nedostanou, a z Klecana? Člověk, který bojoval ve Španělsku, člověk, který prožil dva roky v koncentračním táboře ve Francii a který se ilegálně uprostřed války dostal z Francie až do Prahy, – ne, ten přece nezradí. [...]“¹³ Při čtení Fučíkovy Reportáže, psané na oprátce se dozvídáme, že to byl právě Klecan¹⁴, který gestapu prozradil další jména a vůbec vše, co chtěli vědět.

„[...] Aby zachránil svou kůži, obětoval kamarády. Propadl zbabělosti a ze zbabělosti zradil. [...]“¹⁵

Gusta Fučíková vzpomínala, že byla šťastná, když k ní domů přišlo gestapo. Znamenalo to totiž, že jejího manžela nemají. Bohužel už byl jako profesor Horák asi dvě hodiny vyslýchán.¹⁶ U výslechu brzy zjistili, že je Fučíkova legitimace na jméno Jaroslav Horák falešná, a po chvíli věděli i Fučíkovo jméno a zaměstnání. I tak byl Fučík dál mučen, gestapo chtělo více informací. Nikdo nevěřil, že přežije, jak byl zmlácen. Několik dní jen pil a spal, občas byl u výslechu. Nakonec se přeci jen uzdravil.

Fučík byl vězněn na Pankráci v cele číslo 267. Jeho spoluvězni byli Karel Malec a Josef Pešek.¹⁷ Oba jeho spoluvězni mu pomáhali k uzdravení. Fučík byl pak vyslýchán ještě mockrát. První jeho taktikou bylo mlčení, poté taktiku změnil a snažil se vymýšlet si nepravdivé verze, aby odlákal pozornost gestapa od svých kolegů jinam – to se mu povedlo, z Fučíkových vytipovaných ohrožených pak nebyl žádný zatčen nebo popraven.¹⁸

¹³ Fučík, Julius: *Reportáž psaná na oprátce*, Praha, Ottovo nakladatelství 2008, s. 353.

¹⁴ Jaroslav Klecan přezdívaný „Mírek“ byl Fučíkův „pobočník“. I když údajně mluvil, neunikl smrti, 8. září 1943 byl v Berlíně popraven.

¹⁵ Fučík, Julius: *Reportáž psaná na oprátce*, Praha, Ottovo nakladatelství 2008, s. 386.

¹⁶ Informace čerpána z publikace: Fučíková, Gusta: *Vzpomínky na Julia Fučíka: 1939 – 1945*, Praha, Svoboda 1973, s. 266-267.

¹⁷ Karel Malec, přezdívaný „Karlík“, byl zatčen 2. července 1941 a popraven 7. června 1943 v Berlíně. Josef Pešek, přezdívaný „otecko“, byl zatčen 30. ledna 1942 a zemřel 29. května 1945 po návratu z káznice.

¹⁸ Informace čerpány z publikace Fučík, Julius: *Reportáž psaná na oprátce*, Praha, Ottovo nakladatelství 2008.

Fučík byl největším případem pro komisaře Josefa Böhma.¹⁹ Právě jemu Fučík lhal o svých kolezích. Böhm se pokoušel Fučíka zviklat. Bral ho do Bráníka, kde seděli v zahradní hospůdce, dívali se na kolemjdoucí lidi a Böhm se snažil Fučíka pokoušet tvrzeními, jak je lidem jedno, co s uvězněným Fučíkem je. Jindy ho vzal podívat se na večerní Prahu a snažil se ho přemluvit, aby mluvil, vyhrožováním, že už Prahu nikdy neuvidí, když nepromluví. Fučík Prahu miloval, ale Böhmovi nic neprozradil.

Adolf Kolínský, český dozorce z Moravy, který se hlásil ke gestapu, aby mohl jít hlídat české vězně v Hradci Králové a později na Pankráci, nabídl jednoho dne Juliu Fučíkovi papír a tužku, aby mohl někomu něco vzkázat, něco po sobě zanechat pro další generace. Julius zprvu nedůvěřoval, ale později přece Kolínského požádal, zda by mohl psát. Měli spolu smluvená znamení v podobě klepání na dveře. Kolínský hlídal v blízkosti cely 267 a Fučík tak mohl v klidu psát. Kolínský pak motáky schovával a na konci služby odnášel pod plátnem u víka aktovky. Když byl Kolínský přerazen o patro výš, vynášel tyto motáky dozorce Jaroslav Hora. Motáky byly rozděleny a poslány na více míst, aby se po válce všechny vrátily ke Gustě Fučíkové a aby mohly být vydány v knize s názvem *Reportáž, psaná na oprátce*, jak nadepsal Fučík první list.

Fučíkův případ byl předán soudu. Julius byl souzen a odsouzen, jeho a Klecanův rozsudek zněl takto:

„Julius Fučík jako spojka ústředního výboru ilegální české komunistické strany vyvíjel důležitou agitační a organizační komunistickou činnost a usiloval zejména o vytvoření jednotné komunisticky ovlivněné organizace české inteligence.

Jaroslav Klecan se přitom podstatně podílel jako Fučíkova spojka k vedoucímu skupiny inteligence.

Oba tím pomáhali našemu válečnému nepříteli. Proto se odsuzují ke ztrátě cti navždy a k trestu smrti.“²⁰

Fučík se trápil otázkou, jestli přijde dřív smrt fašismu nebo jeho vlastní. V červnu 1943 již visel před jeho celou Fučíkův pásek – znamení transportu.²¹ Po 9. červnu 1943 byl Fučík transportován do Říše a nakonec do vězení v Plötzensee v Berlíně. Tam byl Julius Fučík 8. září 1943 popraven.

¹⁹ Josef Böhm byl v dubnu 1947 odsouzen k trestu smrti a popraven 2. května 1947 na dvoře pankrácké věznice.

²⁰ Fučík, Julius: *Reportáž psaná na oprátce*, Praha, Ottovo nakladatelství 2008, s. 492.

²¹ Při zatčení, sebrali vězňům pásek, kravatu nebo šle. Ve chvíli, kdy bylo rozhodnuto o jejich převozu na práci, do koncentračního tábora nebo na popravu, jim byla zabavená věc vrácena a vězni si ji museli pověsit před celou jako znamení transportu.

Od doby, kdy vstoupil Julius Fučík do strany, vystupoval vždy jako komunista a svého přesvědčení se do konce svého života nevzdal.

2. Proměny textu Reportáže, psané na oprátce

2.1 Reportáž, psaná na oprátce

Julius Fučík je dnes často a nesprávně posuzován jako „auctor unius libri“, tedy autor jedné knihy, a to proslulé *Reportáže, psané na oprátce*.²²

Reportáž, psaná na oprátce je autobiografická próza, která vznikla díky vynášení motáků psaných tajně Juliem Fučíkem ve vězení na Pankráci v roce 1943. Po osvobození se postupně tyto motáky dostaly do rukou Gusty Fučíkové, která se pak stala redaktorkou téměř všech vydání. Kniha byla poprvé vydána roku 1945. Objevily se značné ohlasy a od roku 1945 do roku 1994 vyšlo 38 českých a 317 zahraničních vydání. Po neúplných 38 českých vydáních²³ vyšlo roku 1995²⁴ *První úplné, kritické a komentované vydání*, tedy 39. vydání *Reportáže, psané na oprátce*. 40. vydání *Reportáže, psané na oprátce* z roku 2007²⁵ je druhým českým úplným vydáním a zároveň prvním vydáním faksimile rukopisu. Toto vydání je výjimečné především tím, že čtenář může vydaný text porovnat s Fučíkovým autografem. *Reportáž, psaná na oprátce* se dočkala také filmového a divadelního zpracování.

Nutnost opatrnosti při psaní, potřeba stručnosti a nemožnost vrátit se k již napsanému určitě do značné míry ovlivnilo Fučíkův proces psaní, ale právě psaní tohoto díla se jistě stalo tím příjemným rozptýlením každodenní vězeňské rutiny.

Text napsán na 167 lístcích má umělou stavbu, je členěn do osmi kapitol a východiskem jeho vyprávění je popis „biografu“, místnosti s lavicemi, kde vězni museli sedět s očima upřenými na holou stěnu připomínající plátno kina.

První kapitola nazvaná *Čtyřadvacet hodin* popisuje zatčení Fučíka a jeho přátel, následný výslech v Petschkově paláci a umístění do cely.

Druhou kapitolu nazval Julius Fučík *Umírání*. Tato kapitola začíná veršem pohřební písně, kterou zpívali jeho spoluvězni Karel Malec a Josef Pešek Juliu Fučíkovi. Nikdo si nebyl jist, jestli Fučík přežije.

²² Julius Fučík je autorem mj. mnoha reportáží, divadelních a literárních kritik a několika studií a referátů.

²³ Ve vydáních *Reportáže psané na oprátce* do roku 1994 byly vynechány nebo částečně upraveny značné části rukopisu.

²⁴ Vydalo nakladatelství Torst.

²⁵ Vydalo Ottovo nakladatelství, s. r. o.

Ve třetí kapitole *Cela 267* je detailně popsána cela s číslem 267 obývaná Juliem Fučíkem a jeho spoluvězni. „Sedm kroků ode dveří k oknu, sedm kroků od okna ke dveřím.“²⁶ Fučík v této kapitole popisuje své nelehké uzdravování jako znovunarození se. Velkou část této kapitoly věnuje svým spoluvězňům. Karel Malec, přezdíván „Karlík“, byl poslán na transport a v cele zbyl s Juliem Fučíkem jen Josef Pešek, přezdíváný „Otec“.

„Čtyřstovka“, jak je také nazvaná čtvrtá kapitola, byla místnost určená pro vyslychané, kteří byli potřeba k ruce vyšetřujícím úředníkům Gestapa. Fučík v této kapitole píše o nově příchozích, z nichž většinu alespoň částečně znal. Popisuje tu své zmatení, když viděl ty známé tváře a popisuje tu také, jak si uvědomil, že jeho pobočník Klecan zklamal a mluvil. Do této kapitoly vložil Fučík pro přerušení toku vyprávění kapitolku s názvem (*Májové intermezzo 1943*), kde popsal onen slavnostní den.

V další kapitole *Postavy a figurky I* se Julius Fučík zmiňuje o lidech, kteří více či méně zasahovali do jeho života: Jelínkovi, Vysušilovi, Lída, Můj komisař²⁷. V této kapitole se ale setkáme také s daty jako názvy podkapitol 19. května 1943 a 22. května 1943. 19. května 1943 odvezli Fučíkovu ženu do Polska „na práci“. Fučík tuto podkapitolu věnoval právě své ženě Gustině a poté také své závěti, uvědomoval si, jak málo času mu na psaní zbývá. 22. května 1943 bylo, jak píše v *Reportáži, psané na oprátce* Julius Fučík, „skončeno a podepsáno“. Vyšetřování Julia Fučíka bylo dokončeno. Spoluobžalovanými byli Jaroslav Klecan a Ludmila Plachá.²⁸ Kapitola *Postavy a figurky I* je doplněna ještě o jednu vsuvku (*Šle – Intermezzo*), Fučík tu vysvětluje význam zavěšených šlů (popř. kravaty nebo pásku) u cely.

Stanné právo 1942 – kapitola, v níž Fučík popisuje, jak se dozvěděl o atentátu na Heydricha a stanném právu v Praze a jak vybírají a odvázejí jeho spoluvězně „na odstřel“.

Postavy a figurky II – Fučík tu popisuje Pankrác jako vězení, které má dva životy, z nichž jeden je uzavřen v celách a druhý je před celami v chodbách mající méně postav a více figurek: „Samaritán“, „Prášek“, Koklar, Rössler, „To“, Smetonz, Ředitel věznice, Vězeňský lazebník, „Flink“, „Kolín“, Náš, Táta Skořepa. Na konci této kapitoly upozorňuje Fučík na „postavy“, na které by nemělo být zapomenuto. „Jen příklady, jen příklady. Postavy větší či menší. Ale vždy postavy. Nikdy ne figurky.“²⁹

²⁶ Fučík, Julius: *Reportáž psaná na oprátce*, Praha, Ottovo nakladatelství 2008, s. 367.

²⁷ J. Fučík nazýval „svým komisařem“ Josefa Böhma. Komisař Josef Böhm byl v dubnu 1947 odsouzen k trestu smrti a 2. 5. 1947 popraven na dvoře pankrácké věznice.

²⁸ 25. srpna 1943 byli Julius Fučík a Jaroslav Klecan odsouzeni ke ztrátě cti a k trestu smrti; Ludmila Plachá byla osvobozena.

²⁹ Fučík, Julius: *Reportáž psaná na oprátce*, Praha, Ottovo nakladatelství 2008, s. 438.

Poslední kapitolou psanou Juliem Fučíkem je pohled do minulosti psán v době, kdy před jeho celou visí pásek jako znamení transportu. Tato kapitola s názvem *Kousek historie* končí datem 9. 6. 1943 a větou „Lidé, měl jsem vás rád. Bděte!“³⁰

I přes nedostatek papíru je text opatřen titulní stranou obsahující jen titul, podtitul a autorovu zkratku. Už z toho je patrné, že nejde jen o svědectví, ale o umělecké dílo. Julius Fučík dával těmto kouskům papíru už od začátku podobu knihy, celé jeho psaní bylo zamýšleno jako celek, ne jen jako chronologicky zaznamenaný život ve vězení. Fučíkova *Reportáž, psaná na oprátce* nevykazuje rysy spontánní deníkové tvorby, s jinými tituly vězeňské literatury se shoduje jen okrajově, a to především okolnostmi samotného vzniku. Je tedy ve srovnání s další vězeňskou literaturou netypická.³¹

2.2 Výtky, pochybnosti

První kritika týkající se Fučíkovy osoby se objevila údajně už ve zprávách předkládaných ústředí KSC členy komunistického odboje a ilegality, kteří se vrátili z věznic a koncentračních táborů a také po prvním vydání *Reportáže, psané na oprátce*. Vznesené námitky se týkaly Fučíkova chování při zatčení, v době věznění a výslechů i jeho práce „hausarbeitera“ v Petschkově paláci. Tyto „kritiky“ byly před veřejností utajeny.

Legenda vytvářející se kolem Fučíka a jeho díla byla přijímána dvěma rozlišnými způsoby. Na jedné straně byl přijímán veřejností jako hrdina a bezchybný vzor, ale na straně druhé stáli pamětníci, kteří si Fučíka pamatovali jako intelektuála, který se pro ilegality nehodil.

Dlouhou dobu se Fučíkem zabýval například Grigorij Nabojščikov. Shromáždil mnoho dokumentů a předmětů. Grigorij Nabojščikov poskytl rozhovor, kde osvětluje některé pochybnosti týkající se samotného Fučíka, například jeho smrti, i jeho díla.³²

³⁰ Fučík, Julius: *Reportáž psaná na oprátce*, Praha, Ottovo nakladatelství 2008, s. 447.

³¹ Od válečné vězeňské literatury se dá očekávat zápisková podoba, kde záznam následuje za záznamem, chronologicky; autor svádí boj se sebou samým, uvažuje nad smyslem života a smrti apod. – informace čerpány z publikace: Zeman, Milan a kolektiv: *Rozumět literatuře 1. Interpretace základních děl české literatury*, Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1986, s. 350-351.

³² Informace o Nabojščikových výpovědích čerpány z internetového odkazu: <http://www.novysmer.cz/content/view/76/50/> (23. 9. 2011 – 9:51).

Jednou z vyřčených pochybností je Fučíkova smrt. Objevila se také verze, že Fučík nebyl popraven, že byl udavačem, a proto byl Němci odvezen do Bolívie, kde zůstal do konce života. V další verzi, která se objevila, zaznělo tvrzení, že sice popraven byl, ale byl i udavačem a zrádcem. Na tato tvrzení reagoval Nabojščíkov nalezenými dokumenty.³³ Nabojščíkov totiž údajně objevil mimo jiné i evidenční lístek berlínské věznice Plötzensee s Fučíkovými údaji. Nabojščíkov vyvracel tvrzení, že byl dokument zfalšován nacisty, slovy: „A pak ho podstrčili do vězeňského archivu? Proč? S jakým úmyslem?“³⁴

Nabízí se ještě jedna námitka, a to změna data vykonání rozsudku. Na evidenčním lístku je datum 7. září, ale Fučík byl popraven 8. září. K tomu je dodáno vysvětlení: kolonka „Rozsudek vykonán“ byla nejspíše vyplněna dříve. Toho dne byla věznice v Plötzensee bombardována a někteří vězni uprchli. Fučík bohužel ne, protože blok, kde byl vězněn, nebyl bombardováním zasažen. Fučík byl popraven následujícího dne, tedy 8. září 1943. Nabojščíkov uvedl další dokument, zprávu o smrti Julia Fučíka adresovanou jeho sestře Libuši, kde je vidět ona přeškrtnutá sedmička a nad ní napsána osmička. Nabojščíkov tvrdil, že takové textové úpravy svědčí o pravosti dokumentu, protože ten, kdo by se snažil takový dokument zfalšovat, by se opravám či škrtnům vyhnul.

Na další tvrzení, tentokrát týkající se údajné Fučíkovy zrady, kdy se tvrdilo, že Fučík při výsleších prý udal celou řadu pracovníků odboje, reagoval Nabojščíkov informací, že ve Sverdlovsku je několikastránkový protokol jednoho z Fučíkových výslechů, a i když by si snad jeho čtenář mohl myslet, že Fučík skutečně udává své spolubojovníky, není tomu podle Nabojščíkova tak: „[...] na tomto seznamu není jediný živý, všichni, které jmenoval, v té době už zemřeli nebo zahynuli. Fučíkova taktika při tomto výslechu se zaměřovala na to, aby odvrátil nebezpečí od těch, kteří stále ještě žili a bojovali. To všechno se dá snadno dokázat. [...]“³⁵ Fučík ve své *Reportáži, psané na oprátce* také píše, že první jeho taktikou bylo mlčení, poté taktiku změnil a snažil se vymýšlet si nepravdivé verze, aby odlákal pozornost gestapa od svých kolegů jinam.

Přijetí Fučíkovy *Reportáže, psané na oprátce* se pohybovalo od zbožňování po odmítnutí. Zvyšoval se počet námitek, otázek a tudíž i pochybností, které se dotýkaly autenticity Fučíkova svědectví. Většina zpochybnění se týkala reálnosti a věrohodnosti díla samotného, ale i dat událostí a údajů o osobách uvedených v tomto díle. Díky zpřístupnění

³³ Nabojščíkov také nabídl k nahlédnutí a k expertize veškeré své materiály výměnou za ukázkou materiálů svých oponentů.

³⁴ <http://www.novysmer.cz/content/view/76/50/> (23. 9. 2011 – 9:51).

³⁵ <http://www.novysmer.cz/content/view/76/50/> (23. 9. 2011 – 9:51).

četných archivních fondů je možné mnoho otázek zodpovědět, mnoho fakt podložit či vyvrátit apod.

Věrohodnosti samozřejmě nepřidala ani různě upravovaná vydání *Reportáže, psané na oprátce*, která vedly k narušení stavby díla a jeho vyznění.

V prvním vydání z roku 1945 byly vynechány, upraveny či přeformulovány části na 13 motácích. V tomto vydání došlo také k několika chybným přepisům některých výrazů, ale ve druhém vydání byly tyto přepisy opraveny. Ve třetím vydání z roku 1947 se objevil moták s číslem 91, který byl nalezen teprve na jaře 1946. Do devátého vydání v roce 1949 byly zařazeny vynechané části z motáku číslo 107. S výjimkou 37. vydání byly v ostatních vydáních (do roku 1995, kdy vyšlo *První úplné, kritické a komentované vydání Reportáže, psané na oprátce*) vynechány motáky s čísly 165 a 166 a části motáků s čísly 164 a 167. Do 37. vydání byly značně upravovány texty motáků s čísly 32 a 52 a méně upravovány motáky s čísly 4, 6, 55, 65, 66, 96 a 98 (tyto úpravy se týkaly především jmen). Později byla ve vydáních vynechávána další místa, například v motácích číslo 63, 64, 150. Na tyto výpusťky ani nebylo upozorněno. Vydavatelé tak porušovali autentičnost původního textu.

Další textové změny se týkaly především jmen. Fučík je uvedl v rukopisu nepřesně. Vydavatelé tak jeho „nepřesnosti“ opravili, ale bez poznámek. Někdy byla dokonce vynechána celá slova, pozměněny infinitivní tvary (př. *míti* bylo nahrazeno tvarem *mít*), změněn pořádek slov ve větě nebo nahrazovány nespisovné tvary spisovnými.

„[...] Vždy znovu si Fučík klade otázku, jak psát. [...]“³⁶ Klade si otázku, jak jen podat čtenáři to, co vidí. Chce svého čtenáře strhnout do děje svého psaní, svého budoucího díla. A kvůli těmto, i když malým, opravám nebyla Fučíkova výpověď takovou, jakou se ji autor jistě snažil předat svým budoucím čtenářům. Měnily celou stavbu díla a do značné míry tedy i autorův záměr.

Za zmínku snad stojí i vydání z roku 1994 (tzv. lidové vydání). „Vypadlá písmena i celé věty, desítky vynechaných či pozměněných slov, nízká grafická úroveň – podobných nedostatků má toto vydání v míře vrchovaté.“³⁷

V roce 1964 vznikla naděje na zpřístupnění původní a kompletní *Reportáže, psané na oprátce* všem čtenářům. Tento záměr Národní knihovny bohužel nebyl realizován. Podruhé se tak mělo stát v roce 1968, ovšem opět neúspěšně. Až po předání rukopisu do Muzea dělnického hnutí bylo rozhodnuto, že vyjde autentické vydání *Reportáže, psané na*

³⁶ <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4319> (23. 9. 2011 – 9:58).

³⁷ Fučík, Julius: *Reportáž, psaná na oprátce. První úplné, kritické a komentované vydání*, ed. František Janáček a kol., Praha, Torst 1995, s. 103.

oprátce, nejprve podrobené analýze a obohacené o potřebné komentáře. A to bylo vydáno roku 1995.³⁸

Svůj nesouhlas s glorifikací Fučíka a jeho díla u nás projevil hlavně Václav Černý. Tvrdil, že *Reportáž, psaná na oprátce* je vlastně, pokud se tedy Fučík nemýlil a Klecan byl tím, kdo zradil, Fučíkovou sebeobhajobou a osobní omluvou. A to proto, že Jaroslava Klecana, zvaného „Mirek“, si Fučík jako svého „pobočníka“ sám vybral. Klecan byl jeho spojkou a důvěrným přítelem. Mýlit se v příteli není hřích, ale i tak má Fučík podle Černého důvod se omlouvat – neodhadl jeho povahu a svěřil mu vše, co věděl sám.

Černý také nechápe, proč byla dána „mytizační přednost“ Fučíkovi před jinými, dle Černého – velikými osobnostmi komunistického odboje. Černý ve svých „pamětech“ také píše, že kromě vlastního „organizátora kultu“ a Fučíkova dávného přítele Václava Kopeckého sehrály svou úlohu také důvody politicko-utilitaristické. Strana potřebovala získat si mládež a nabídla jí jako hrdinu a vzor Julia Fučíka.³⁹

Černý vznesl spoustu námitek a žádal vysvětlení k celé této „kauze“. K osvětlení celého Fučíkova svědectví by stačily původní výslechové protokoly anebo alespoň výslechové protokoly komisaře Böhma z roku 1945. Černý upozorňuje, že rok 1945 je zde důležitý, protože Böhmovy výslechové protokoly z roku 1946 jsou ovlivněné již vyšlou *Reportáží, psanou na oprátce*, a tudíž svědecky málo cenné.

„Obsah Reportáže přináší řadu anomálií, protismyslů a nemožností, které musí být ve Fučíkově zájmu vysvětleny.“⁴⁰ Fučík se o sobě ve svém díle zmiňuje jako o „velkém případu“, prezentuje se jako zcela čelný odbojový stranický činitel – Černý tu namítá: „Jak to uvést v soulad se skutečností, že ani na okamžik nebyl vězněn v izolaci, tj. na „samotce“, která byla v německém soudnictví vůbec a ve vězení gestapa zvlášť zásadním privilegiem vězňů čelných anebo i jen tvrdých, tedy např. osudem Jana Černého, Ziky, Pokorného?“⁴¹

Černý dále nevěřil Fučíkovým slovům o jeho trvalých výsleších do května 1943 a s tím i jeho paralelní funkci „hausarbeitera“. Podle Černého je tohle nemožné. „Hausarbeiterem se v německém vězení může zásadně stát pouze vězeň, jehož vyšetřování

³⁸ Informace v těchto pěti odstavcích čerpány z publikace Fučík, Julius: *Reportáž, psaná na oprátce. První úplné, kritické a komentované vydání*, ed. František Janáček a kol., Praha, Torst 1995, s. 101 – 106 a z internetových odkazů <http://www.ustrcr.cz/cs/julius-fucik-historicky-kontext> (23. 9. 2011 – 9:46); <http://www.kscm.cz/knihovna/knihy-klasiku/reportaz-psana-na-opratce> (31. 10. 2011 – 14:20).

³⁹ Informace o smýšlení Václava Černého čerpány z jeho publikace *Paměti II, 1938-1945. Křik Koruny české*, Brno, Atlantis 1992, s. 258-261.

⁴⁰ Černý, Václav: *Paměti II, 1938-1945. Křik Koruny české*, Brno, Atlantis 1992, s. 262.

⁴¹ Černý, Václav: *Paměti II, 1938-1945. Křik Koruny české*, Brno, Atlantis 1992, s. 262.

je zcela ukončeno a jenž ve vězení už jen vyčkává, až bude odevzdán do soudní vazby [...].⁴² Mít funkci „hausarbeitera“ znamenalo mít různé výhody, byla to „vězeňská odměna“ a vězeň ji mohl získat jedině za „dobré chování“. „Jestliže tedy byl Fučík „hausarbeiterem“ a přitom byl odvážen do „Pečkárny“, nemohlo to být k výsledkům.“⁴³

Dalšími záhadami jsou, podle Černého, informace, ke kterým by se Fučík nemohl jen tak dostat (například přesné datum odvozu jeho ženy z Pankráce a místo, kam byla odvážena), nebo způsob vynášení motáků. Podle Černého i některých dalších přeživších tohle nebylo možné. Vězeň mohl poslat ústní vzkaz po propouštění spoluvězni, maximálně se ven mohl dostat ještě krátký dopis na kousku papíru. Ale ucelená kniha? A i kdyby to šlo, jak je možné, že ho nikdo neprozradil? Mohli ho prozradit spoluvězni, kterým by se nelíbilo, že Fučík může něco, co oni ne. Mohli ho prozradit jiní z gestapa, kteří by se podívali dovnitř špehyrkou.⁴⁴ Kolínský by jim v tom nemohl bránit. Stejně tak nemohl stát celou dobu před celou, i to by bylo nápadné. K tomu se také nabízí vysvětlení. Aby mohl Fučík psát, pomáhal mu údajně „otec“ Josef Pešek tím, že vlastním tělem zakrýval špehyrku u dveří cely číslo 267. A to samé se prý snažili dělat dozorci Adolf Kolínský a poté Jaroslav Hora. Podle slov A. Kolínského⁴⁵ měli mezi sebou smluvené znaky mimo jiné v podobě klepání. „[...] Zaklepal jsem na dveře a tiše řekl: Dále! To on věděl, že může psát. Zatímco psal, procházel jsem blízko jeho cely a hlídal. Když mě zdola z chodby odvolali, zaklepal jsem dvakrát na dveře cely a pan Fučík všecko schoval. Psaní musil často přerušovat, schovávat do slamníku a zase vytahovat. Psal jen tehdy, když jsem měl denní službu. [...]“⁴⁶ Organizace života v cele 267 byla pravděpodobně jednodušší, když tam po odchodu Karla Malce zůstali jen dva vězňové. Také Jaroslav Hora vyprávěl o „vzniku“ *Reportáže, psané na oprátce*: „S Kolínským jsme sloužili ve vězení na Pankráci na jedné chodbě, takže jsme si vzájemně pomáhali. Záhy však bylo naše přátelství esesmanům podezřelé. Kdosi z nich upozornil na nás ředitele Soppu. [...] Následek toho všeho byl, že Kolínský byl přeložen o patro výš, a to do druhého patra. [...] Hned po tomto incidentu se Soppou mi Kolínský řekl, že Fučík, jehož cela byla v prvním patře, něco napíše, abych mu dal na celu papír a tužku a hlídal, aby nebyl překvapen. [...]“⁴⁷

⁴² Černý, Václav: *Paměti II, 1938-1945. Křik Koruny české*, Brno, Atlantis 1992, s. 263.

⁴³ Černý, Václav: *Paměti II, 1938-1945. Křik Koruny české*, Brno, Atlantis 1992, s. 263.

⁴⁴ Ve vězení se mimo jiné dělaly tzv. „bleskové vizity“, aby se zjistilo, jestli nemají vězni něco, co by mít neměli (cigarety, dopis z domova apod.) – je možné, že by byl Fučík při takovýchto „vizitách“ odhalen.

⁴⁵ Fučíková, Gusta: *Vzpomínky na Julia Fučíka: 1939 – 1945*, Praha, Svoboda 1973, s. 480-481.

⁴⁶ Fučíková, Gusta: *Vzpomínky na Julia Fučíka: 1939 – 1945*, Praha, Svoboda 1973, s. 480.

⁴⁷ Fučíková, Gusta: *Vzpomínky na Julia Fučíka: 1939 – 1945*, Praha, Svoboda 1973, s. 485.

Černý se tu pozastavuje ještě nad dobou, kdy bylo Fučíkovi psaní nabídnuto. Údajně se tak stalo jeden „večer ve stanném právu“. Je to totiž doba, kdy je smrtí trestáno například i „schvalování atentátu“ v myšlenkách. O Kolínského nabídku se Černý vyjadřuje takto: „Je v tom rozum jen tehdy, byl-li sebevrah. [...] Z těch všech protimluvů a nemožností je jediné východisko, že se totiž Kolínský jakéhokoliv nebezpečí pro sebe nepotřeboval bát, neboť se opíral o vyšší blahovůli a jednal s povolením.“⁴⁸

Poslední zásadní argument, který Černý ve svém díle uvádí, se týká Fučíkových „výletů“, na které ho bere Böhm. Böhm si nemůže vzít jen tak nějakého vězně ven bez povolení svých nadřízených, museli by o tom vědět. S těmito „výlety“ je spojená ještě jedna otázka: „A proč zrovna tato místa, nemohou být náhodná, jsou předem určena: kdo je sdělil gestapu a označil je jako místa ilegálních schůzek komunistických odbojářů? A nebyl-li to Fučík, [...], proč tam vezou právě Fučíka? Nepochopitelné.“⁴⁹

Je nutné podotknout, že Černý psal svou kritiku o *Reportáži, psané na oprátce* v době, kdy ještě nebyly vydány faksimile rukopisu ani úplné, kritické vydání. Václav Černý se bohužel nedožil ani výsledku expertizy textu Fučíkova díla, nemohl tedy vědět, že text *Reportáže, psané na oprátce* je autentický.⁵⁰

Expertizy textu *Reportáže, psané na oprátce* se ujal Kriminologický ústav Ministerstva vnitra ČSFR po listopadu 1989. Ověřovalo se, jestli je text skutečně autentický a jestli do něj nezasahoval někdo jiný. K porovnání bylo použito 33 Fučíkových rukopisů. Nejenže byla potvrzena pravost tohoto rukopisu, ale grafologové zjistili, že i úpravy ve Fučíkově díle byly provedeny jeho rukou. Takže, i když byla často verze, že *Reportáž, psaná na oprátce* nebyla psaná Fučíkovou rukou, ale byla zfalšována například soudruhy z komunistické strany, probírána, dnes s určitostí víme, že Fučíkův rukopis je autentický, jen byl dříve vydáván neúplný.

⁴⁸ Černý, Václav: *Paměti II, 1938-1945. Křik Koruny české*, Brno, Atlantis 1992, s. 265.

⁴⁹ Černý, Václav: *Paměti II, 1938-1945. Křik Koruny české*, Brno, Atlantis 1992, s. 266.

⁵⁰ Václav Černý (26. 3. 1905 – 2. 7. 1987).

2.3 Reflexe

a) 40. a 50. léta 20. století

I přes to, že bylo svědectví Julia Fučíka v *Reportáži, psané na oprátce* hned od počátku doprovázené některými pochybnostmi a nejasnostmi (mnoho lidí sdělovalo po návratu z vězení či koncentračních táborů své zkušenosti a názory z tohoto prostředí, které byly v rozporu s výkladem *Reportáže, psané na oprátce*), byl Fučík glorifikován.

Po válce byla osobnost Julia Fučíka poměrně rychle přetvářena v legendu (nejvíce asi od počátku padesátých let). Rozhodnutím vlády byl Julius Fučík jmenován hrdinou, byly po něm pojmenovávány ulice (např. Fučíkova ulice v Trnovanech, v Českém Meziříčí, ve Smiřicích, v Plané, v Kadani a další.), náměstí (např. v Mimoni, v Ostravě a další), školy apod. V sovětské Kirgizii byla po Fučíkovi pojmenována hora a v roce 1974 dokonce i planetka. Byl jako první zapsán *in memoriam* do čestné knihy ČSM.

V této době, která potřebovala nové „osobnosti“, vzniká tedy kult Julia Fučíka jako národního hrdiny, který věnoval svůj život boji proti fašismu, boji v lepší zítřky, vedené komunisty. Člověk by se tedy neměl jen podobat tomuto vzoru, měl by se snažit jím alespoň částečně být. Tento kult budoval v padesátých letech mimo jiné někdejší Fučíkův přítel Ladislav Štoll. „Plný nástup Fučíkova kultu přinesl až přelom let čtyřicátých a padesátých, tedy doba maximálního zbožnění (i moci) J. V. Stalina a „nižších“ činitelů komunistického hnutí v zemích sovětského bloku, včetně KSČ.“⁵¹

Vrcholem tohoto kultu byl nejspíš rok 1953 – padesáté výročí Fučíkova narození, desáté výročí jeho smrti. Toho roku se konaly akce spojené s Fučíkovým jubileem. Byla také zřízena vládní komise pro oslavy Julia Fučíka a ta mimo jiné nařídila Akademii věd a Svazu spisovatelů uspořádat konferenci „o díle Julia Fučíka jako spisovatele a literárního kritika a vědce“. „Fučíkovských oslav“ se účastnily ÚAV NF, ROH, ČSM, SČSP, ČSVOM, SČSS a SČSN. Tyto oslavy zakončila Vědecká konference o Juliu Fučíkovi, která se konala v pražském Národním klubu. „[...] v den desátého výročí Fučíkovy smrti byly vyhlášeny československé ceny míru, v tisku se objevilo množství příspěvků oslavujících Fučíka; další akce, doprovázející fučíkovské oslavy z roku 1953, byly slíbeny – například cizojazyčné vydání knihy *Fučík v literatuře*, vypsání soutěže Svazem

⁵¹ Fučík, Julius: *Reportáž psaná na oprátce*, Praha, Ottovo nakladatelství 2008, s. 474.

československých novinářů na reportáž o stavbách socialismu nebo výzva k napsání libreta k opeře o Fučíkovi.⁵²

I když bylo Fučíkovi v době jeho smrti 40 let (byl tedy vlastně ve středním věku), byl spojován především s atributy mládí a samozřejmě krásy. Fučík byl předložen především mladé a snadno ovlivnitelné, generaci a to jako jejich „zástupce“, jako mladý člověk z jejich řad, který hrdinně zemřel. Ke kultu jsou tedy vázány znaky mládí, kde v popředí stojí láska, která je vnímána jako trvalý svazek, jehož porušení je hřích. „Láska se postupně změnila v záležitost politickou.“⁵³ Soukromá či intimní láska je odmítána. S láskou se taktéž pojí její opak – nenávist, a to nenávist ke staré době. S fučíkovským kultem se pojí, mimo již zmíněné, motivy boje, práce, citového vztahu k Sovětskému svazu a lásky k životu a k lidem.

Hlavně studentům byl Fučík vnucován jako vzor bytí, a to především prostřednictvím Fučíkova odznaku, který se měl stát „prostředkem ke zvýšení úsilí mládeže o sebevzdělávání. Má mládeži objasnit význam knihy a filmu pro její vzdělání a ukázat, kterým směrem má v četbě jít.“⁵⁴ Fučíkův odznak byl udělován úspěšným absolventům zkoušek a získat jej bylo v této době velkou ctí. Nositelé Fučíkova odznaku byli nazýváni „Fučíkovci“ a byli jakousi elitou tehdejší mládeže. Zakládali „Fučíkovy kluby“, a tak vznikaly kroužky nejen čtenářské, ale i politické. Budoucí nositelé Fučíkova odznaku museli přečíst jedenáct pečlivě vybraných knih (dvě z oboru, kterému se chtěli věnovat; tři politické: *Klement Gottwald mládeži* (později změněno na *Prezident Klement Gottwald mládeži*), *Ústava 9. května* a *Lenin, Stalin, Kalinin mládeži* (resp. *Lenin, Stalin mládeži*); beletrie: Jirásek, A.: *Proti všem*; Fučík, J.: *Reportáž, psaná na oprátce*; *V zemi, kde zítra znamená již včera*, Jilemnický, P.: *Vítr se vrací*, Olbracht, I.: *Anna proletárka*, Majerová, M.: *Sirána*; poezie (ze čtyř si vybrali dvě): Neruda, J.: *Zpěvy páteční*, Bezruč, P.: *Slezské písně*, Neumann, S. K.: *A hrdý bud'*; *Volker pracujícím*; sovětský román (ze tří si vybrali jeden): Fadějev, A.: *Mladá garda*, Ostrovský, N.: *Jak se kalila ocel*, Polevoj, B.: *Příběh opravdového člověka*), shlédnout pět filmů (tři sovětské a dva československé). Tituly se později obměňovaly nebo se k nim přidávaly další. V roce 1953 byl ústředním výborem ČSM stanoven soupis povinných a výběrových knih Fučíkova odznaku. Uchazeč o Fučíkův odznak jich pak musel přečíst třináct – několik povinných, pak vždy po jedné ze

⁵² <http://www.sorela.cz/web/articles.aspx?id=90>

⁵³ Macura, Vladimír: *Šťastný věk: Symboly, emblémy a mýty 1948 – 1989*, Praha, Pražská imaginace 1992, s. 42.

⁵⁴ Bauer, Michal: *Ideologie a paměť. Literatura a instituce na přelomu 40. a 50. let 20. století*, Jinočany, HaH 2003, s. 186.

čtyř daných skupin a další dvě si měl vybrat z doplňkového seznamu, který se skládal z devíti skupin⁵⁵ knih.⁵⁶

Vedle knih propagovali Fučíkův odznak také učitelé, kteří museli vycházet se sovětské pedagogiky a marxismu-leninismu. „Nejenže by nemělo u nás být ani jednoho pedagogického pracovníka, který by sám nebyl nositelem Fučíkova odznaku, ale nemělo by být také ani jednoho, který by nebyl propagátorem a iniciátorem této masové, významné výchovné akce.“⁵⁷ Tehdejší vedoucí školského oddělení ÚV ČSM Alois Poledňák nabádal učitele, aby k výuce používali ukázky z předepsaných knih Fučíkova odznaku.

První předání Fučíkova odznaku se uskutečnilo 30. ledna 1950, kdy bylo v Hustopečích u Brna komisi (komise složena z členů ÚV ČSM) a za přítomnosti Gusty Fučíkové přezkoušeno deset svazáků a první početné zkoušky proběhly 12. a 13. března v rekreačním středisku ČSM na Svaté Markétě u Prachatic.⁵⁸

Existovala také brožurka *Jak získám Fučíkův odznak*, ve které byl Julius Fučík představen jako veselý, usměvavý a moudrý člověk, milující knihy a Sovětský svaz, bojovník proti fašismu a zastánce dělníků. Fučík byl také prezentován jako „prostý člověk“ s příjemným vzhledem, zároveň však jako velká osobnost. „Ta polarita „prostoty“ a „velikosti“ souvisí s důslednou prezentací Fučíka jako „vzoru“, s jeho zařazením na důležité místo v dobovém systému příkladných hodnot. [...] „Vzor“ spojuje „prosté“ s „velkým“, představuje výzvu ke ztotožnění s ideálem [...].“⁵⁹

Tlaku okolností této doby podléhala často i literatura. Oslavné básně o Fučíkovi psali v padesátých letech např. Pavel Kohout (*Dobrá píseň* – 1952) nebo Milan Kundera (*Poslední máj* – 1955). Naopak svůj nesouhlas s fučíkovským kultem od počátku jeho budování projevovali v emigraci Egon Hostovský a Ferdinand Peroutka⁶⁰ a u nás, sice

⁵⁵ Devět skupin: 1. Knihy o práci horníků, 2. Knihy o práci v hutích, 3. Knihy o práci v jiných odvětvích průmyslu, 4. Knihy o práci v zemědělství, 5. Knihy o traktoristech, 6. Knihy o hrdinech sovětského zdravotnictví, 7. Knihy o socialistické výstavbě Sovětského svazu, 8. Knihy o komsomolcích – vzoru naší mládeže, 9. Knihy o boji za mír.

⁵⁶ Informace o předepsaných knihách k získání Fučíkova odznaku čerpány z: Bauer, Michal: *Ideologie a paměť. Literatura a instituce na přelomu 40. a 50. let 20. století*, Jinočany, HaH 2003, s. 196 – 197.

⁵⁷ Bauer, Michal: *Ideologie a paměť. Literatura a instituce na přelomu 40. a 50. let 20. století*, Jinočany, HaH 2003, s. 205.

⁵⁸ Informace o prvotních zkouškách čerpány z: Bauer, Michal: *Ideologie a paměť. Literatura a instituce na přelomu 40. a 50. let 20. století*, Jinočany, HaH 2003, s. 205.

⁵⁹ Macura, Vladimír: *Šťastný věk: Symboly, emblémy a mýty 1948 – 1989*, Praha, Pražská imaginace 1992, s. 40.

⁶⁰ Viz podkapitola 2.4.

později, Václav Černý⁶¹. Velice vytrvale stavěli své námitky proti glorifikaci Julia Fučíka také Jaroslav Pixa se synem Kamilem. Chtěli, aby byla jejich manželka a matka Milada Pixová zbavena obvinění, a nesouhlasili s nařčeními proti Jaroslavu Klecanovi.⁶²

S propagací fučíkovského kultu bylo nutné šířit také Fučíkovu *Reportáž, psanou na oprátce*. Ve čtyřicátých a padesátých letech vyšlo celkem 24 vydání. Toto dílo bylo také překládáno do mnoha cizích jazyků. K popularitě tohoto díla přispěla nepochybně také ruská vydání. Nejprve časopisecké v týdeníku *Litěraturnaja gazeta* v roce 1946 a hned na to vydání knižní. „Jen do roku 1951 byla *Reportáž* – podle Miroslava Zahrádky – přeložena do 51 jazyků, z toho v SSSR do dvaceti tří.“⁶³

Fučíkova *Reportáž, psaná na oprátce* byla komunistickým režimem považována téměř za posvátnou. „Komunistický ministr informací Václav Kopecký hovoří v oslavném souboru statí *Julius Fučík – hrdina naší doby* z roku 1953 o tom, že je potřeba památku mučedníka světit se zbožnou úctou.“⁶⁴ Stala se „učebnicí“ vlastenectví, věrnosti lidu a idejím, pro které komunisté bojovali. Pro komunistickou ideologii se stal Julius Fučík ideálem, který obětoval svůj život ve prospěch budoucnosti. Proto bylo čtení *Reportáže, psané na oprátce* považováno za samozřejmost pro každého pionýra, svazáka a komunistu.

V roce 1950 se na moskevské scéně hrála hra J. Burjakovského o Fučíkovi. V roce 1951 napsali V. Bragin a G. Tovstonogov pro leningradské divadlo hru *Dorogoj bessmertia*⁶⁵ a B. Licharev vydal v literárním časopise *Zvezda* poému o Fučíkovi. V roce 1953 vyšla práce R. Kuzněcovové též věnovaná Fučíkovi. Poté vyšlo ještě dílo I. Radvolinové *Rasskazy o Juliuse Fučike*.⁶⁶

„Měl rád lidi, měl rád život, uměl se z něj těšit, ale když bylo nejhůř, dovedl jej obětovat.“⁶⁷ Tak byl Julius Fučík v této době vnímán.

⁶¹ Viz podkapitola 2.2.

⁶² Fučík v *Reportáži, psané na oprátce* píše, že „nedisciplinovaností Pokorného a Pixové bylo prozrazeno, že Honza Černý bydlil u sestry Vysušilové [...]“ – toto nařčení se od počátku jevilo jako chybné a objevilo se pouze v prvních třech vydáních *Reportáže, psané na oprátce*, v dalších pak bylo pravidelně vypouštěno, o což se postarali právě Jaroslav a Kamil Pixovi, omluvy ze strany vydavatelů se ale nedočkali.

⁶³ Fučík, Julius: *Reportáž psaná na oprátce*, Praha, Ottovo nakladatelství 2008, s. 472.

⁶⁴ <http://www.ustrcr.cz/cs/julius-fucik-historicky-kontext> (23. 9. 2011 – 9:46).

⁶⁵ V překladu *Cesta nesmrtelnosti*.

⁶⁶ V překladu *Příběhy o Juliu Fučíkovi*.

⁶⁷ Fučík, Julius: *Fučíkův odkaz žije*. Textovou část uspořádala Inka Bilá, Plzeň, Západočeské nakladatelství 1982, r. č. 8.

b) Do roku 1989

V šedesátých letech se na legendu Julia Fučíka začala společnost dívat s odstupem. Prvotní nadšení z příběhu mladého hrdiny a jeho díla, napsaného ve vězení, vystřídala nedůvěra a byl k němu zaujímán negativní, někdy až ironický postoj. Nedůvěra převládala i v autentičnost motáků, *Reportáž, psaná na oprátce* již nebyla tak žádoucí a vyšla pouze dvakrát (v roce 1960 a v roce 1962).

Objevily se také pokusy o nový výklad Fučíkova „mlčení“ a snaha „demytologizovat“ Julia Fučíka. K tomu bylo využito skutečnosti při jeho zatčení. Julius Fučík měl prý u sebe v momentě, kdy do bytu Jelínkových vtrhlo gestapo, dvě pistole, které nepoužil a které „[...] dle svědectví jediné přeživší účastnice setkání Rivy Friedové-Krieglové, ukryl do postele Josefa Jelínka, přítomného majitele konspiračního bytu.“⁶⁸ To, že své zbraně nepoužil, bylo v rozporu s odbojovými zásadami.

V roce 1964, kdy se stále častěji objevovaly pochybnosti o minulosti a věrohodnosti Fučíkova díla, psala Gusta Fučíková v dopise Ladislavu Štollovi (nalezený v pozůstalosti Ladislava Štolla), že by chtěla vydat kompletní *Reportáž, psanou na oprátce*, „[...] aby se zavřela ústa různým pomlouvačům, kdovíco všechno nebylo z *Reportáže* odstraněno.“⁶⁹ Tento nápad ale nebyl zrealizován. V roce 1968 vyšel v 28. čísle *Mladého světa* článek novinářky Miroslavy Filípkové, která se zajímala o příběh Julia Fučíka, kde žádala, aby se konečně vysvětlily všechny nejasnosti okolo Fučíkova díla, aby byla ověřena jeho pravost a aby bylo kriticky vydáno. K Miroslavě Filípkové se připojili další se stejným požadavkem. Gusta Fučíková pak slíbila, že se postará o zpřístupnění Fučíkova rukopisu a o jeho vydání. Bohužel se ani toto prohlášení neuskutečnilo.

V sedmdesátých a osmdesátých letech byl sice Fučík stále glorifikován, ale již bez větších ohlasů. *Reportáž, psaná na oprátce* byla sice znovu vydávána, ale čtenáři jí častokrát pohrdali. Byly vydávány další knížky a studie, ale i ty byly přijímány pateticky.

K Fučíkově popularitě přispěla také jeho manželka Gusta Fučíková, která již v padesátých letech, kdy se budoval kult Julia Fučíka, publikovala řadu glorifikujících statí. V roce 1961 pak vydala *Vzpomínky na Julia Fučíka*, kde píše o posledních letech jeho života (přibližně od roku 1939). Popisuje tu mj. Fučíkovo zatčení a uvěznění a zabývá se zde vznikem *Reportáže, psané na oprátce*. V roce 1971 vydala Gusta Fučíková knihu *Život s Juliem Fučíkem*, kde napsala o celém Fučíkově životě.

⁶⁸ <http://www.ustrcr.cz/cs/julius-fucik-historicky-kontext> (23. 9. 2011 – 9:46).

⁶⁹ Fučík, Julius: *Reportáž psaná na oprátce*, Praha, Ottovo nakladatelství 2008, s. 476.

Někteří historikové a archiváři už ledacos věděli o důležitých souvislostech odbojového příběhu Fučíka, Klecana, Plaché a dalších. Začalo se například psát i o tom, že Fučík mluvil, že je to v jeho protokolech. Toto tvrzení se ale dalších ohlasů opět nedočkalo, chyběly protokoly a úplné, kritické vydání *Reportáže, psané na oprátce*.

c) Po roce 1989

Fučík a jeho dílo byli po roce 1989 podstatnou částí veřejnosti velice zneváženi. S komunisty „padla“ částečně i tato legenda. Objevily se staré otázky a spory. Znovu se spekulovalo nad pravostí *Reportáže, psané na oprátce*, nad Fučíkovým „mlčením“ apod. Zazněl dokonce opak dřívějšího tvrzení, a to, že Fučík mluvil a udal své spolupracovníky, zatímco Klecan byl tím hrdinou, který neprozradil. Tato tvrzení ovšem nebyla fakty podložena, natož pak potvrzena.

Aby byla obvinění vynesena nad *Reportáží, psanou na oprátce* vyvrácena, bylo nutné shromáždit dost materiálů, ze kterých by se mohlo vycházet. O to se postarali členové Společnosti Julia Fučíka, kteří shromáždili mj. svědectví žijících osob. Rukopis *Reportáže, psané na oprátce* byl podroben analýze. Část veřejnosti se domnívala, že bude odhalen onen podvod a že se přijde na to, že Fučík *Reportáž* nenapsal. Jak jsem již zmínila, text *Reportáže* byl prohlášen za autentický a v roce 1995 pak byla vydána *První úplná, kritická Reportáž, psaná na oprátce*.

V článku *Kdo je hrdina* z týdeníku *Obrys Kmen* z roku 2005⁷⁰ se píše, že komise historiků v čele s Františkem Janáčkem též prověřovala záležitosti týkající se Julia Fučíka a jeho díla, a to především s pomocí archivních materiálů. Tato komise prý potvrdila následující: „[...] Julius Fučík je autorem *Reportáže*, nebyl ani zbabělcem ani udavačem, na základě jeho výslechů nebyly zatčeny žádné osoby, naopak prokazatelně zachránil před zatčením několik osob z kulturní fronty, jako např. oba Vydry atd. [...]“⁷¹

Po roce 1989 se také začalo „hýbat“ s některými názvy ulic, náměstí či různých institucí. Spousta z nich se dnes již jmenují jinak. Pro příklad by měla být blízké době (od července 2012) Fučíkova ulice v Kadani v okrese Chomutov přejmenována na Havlovu ulici, stejně jako byla po revoluci v roce 1989 Gottwaldova ulice přejmenována na Ulici T. G. Masaryka.

⁷⁰ <http://www.obrys-kmen.cz/index.php?rok=2005&cis=38&cl=01> (8. 3. 2012 – 11:05).

⁷¹ <http://www.obrys-kmen.cz/index.php?rok=2005&cis=38&cl=01> (8. 3. 2012 – 11:05).

Názory na Julia Fučíka se neshodují ani po roce 1989. Například v roce 2003 napsal Pavel Baroch do Hospodářských novin článek *Julius Fučík: výročí smrti „příkladné nuly“*, kde Fučíka nazývá „zrádce a bezvýznamnou nulou“. V dalším názoru (po roce 2000) se tvrdí, že ve Fučíkově kauze nebylo přistupováno objektivně a že Fučík nikdy nebyl hrdina. Jiní se zase domnívají, že Fučík byl, je a bude naším národním hrdinou a patří mu úcta. Jindy se také tvrdilo, že Fučík nebyl popraven, že se schovával v zahraničí, kde klidně dožil. Údajně byly dokonce České republice nabídnuty Fučíkovy ostatky z Latinské Ameriky, není zde ale jediný důkaz, že se toto tvrzení zakládá na pravdě.

Názory na Julia Fučíka a jeho *Reportáž, psanou na oprátce* se tedy často liší. Tato kauza je stále živá a plná nezodpovězených a skutečně zajímavých otázek.

2.4 Exil

Svůj nesouhlas s „legendou Fučíkem“ v emigraci vyjádřili také Egon Hostovský⁷² a Ferdinand Peroutka. Peroutka byl asi jedním z prvních, kdo v rádiu RSE (Rádio Svobodná Evropa) zpochybňoval legendu o Fučíkovi, která byla po válce vytvořena komunisty.

13. února 1960 vysílalo RSE Peroutkův komentář na toto téma. O devět let později, tedy v roce 1969, navštívil Peroutku v New Yorku novinář Jiří Kárnet a natočil s ním obsáhlý rozhovor. Část tohoto rozhovoru se týkala Julia Fučíka. Peroutka tu vysvětluje své námitky proti „Fučíkovské legendě“ dost podrobně.⁷³

Podle Peroutky měla Komunistická strana Československa docela jiný motiv pro vytvoření takové legendy. Zdržovala se jakéhokoliv otevřeného boje s nacisty a po válce si uvědomila, že nemá žádného hrdinu v takovém boji, a přitom chtěla předstírat, že ona jediná proti Hitlerovi bojovala. Museli tedy nějakého hrdinu vytvořit a o to se podle Peroutky postaralo propagační ministerstvo Kopeckého. Jeden muž, který měl prý příležitost seznámit se z blízka s metodami komunistů, vysvětlil Peroutkovi vznik legendy následovně: „Oni, když jsou na rozpacích, vždy raději zvolí velkou lež, než malou. Jejich

⁷² Vyjádření Egona Hostovského k této kauze se mi bohužel nepodařilo sehnat.

⁷³ Informace o Peroutkově komentáři vysílaném v roce 1960 a rozhovoru z roku 1969 čerpány z internetových odkazů http://www.rozhlas.cz/cro6/komentare/_zprava/981222 (8. 3. 2012 – 9:50), <http://prehravac.rozhlas.cz/audio/2493915> (8. 3. 2012 – 10:00) – 2 nahrávky: Komentář Ferdinanda Peroutky, který Rádio Svobodná Evropa vysílalo 13. února 1960; Část rozhovoru Jiřího Kárnet a Ferdinanda Peroutky o Juliu Fučíkovi z roku 1969. Originální nahrávka tohoto rozhovoru je uložena v archivu RSE v americkém Hooverově institutu a její kopii získal Český rozhlas z Národního muzea v Praze.

dluh psychologické společnosti jim praví, že lidé mohou pochybovat o malé a rozpačité podané nepravdě, ale podléhají, jestliže nepravda je podána směle a ve velkých obrysech.⁷⁴ Proto prý se nesháněly důkazy, aby byly prověřeny, lepší bylo představit hned toho statečného hrdinu.

Peroutka ve svém komentáři vysílaném v RSE také vysvětluje, proč byl vybrán zrovna Julius Fučík. Velkou výhodou byl jeho zjev – husté, černé vlasy, snědá pleť, jiskrné oči. „Kolem Fučíka byl romantický opar, do něhož bylo možno všelicos vložit.“⁷⁵ Z Fučíka vyzařoval jakýsi „temperament mládí“. Díky tomu měli prý tvůrci půdu pro tvoření legendy předpřipravenou. Bylo samozřejmě dobré, když měl hrdina také fyzickou krásu.

Peroutka ve svém komentáři také uvedl skutečnost, která podle něj vytvořené legendě nejvíce odporuje: „[...] roku 1943 vězňové na Pankráci vyklepávali Morseovou abecedou na zeď toto poselství: „Pozor na Fučíka.“ A propuštění vězňové nosili týž vzkaz domů.“⁷⁶ a fakt, že někteří významní komunisté se na začátku divili výběru Fučíka do role hrdiny.

Fučík zůstal po svém zatčení dlouho naživu, Böhm ho brával na vycházky po Praze – už tato dvě fakta podle Peroutky stačí na to, aby byla rozmetána legenda, protože vězeň, který si tohle zasloužil, byl pro gestapo důležitým svědkem. „Buď byl Fučík tím, co z něho legenda dělá, anebo s ním komisař Böhm chodil na pečené ryby.“⁷⁷ Fučíkovi spoluvězni měli údajně ještě jeden důkaz. Dozvěděli se, že s Fučíkem byl na gestapu sepsán protokol o padesáti či snad šedesáti stranách. Vězňové své protokoly znali, bylo to rozmezí jedné, maximálně dvou stran. Podle nich člověk, který měl co říct na tolika stranách, se musel „rozpovídat“.

Vedle verze „Fučík hrdina“ stojí verze taková, že Fučík své „kolegy“ prozradil a vydal je tak na smrt. V této souvislosti se Peroutka domníval, že byl komisař Böhm, který měl na starost Fučíkův případ, rychle zabít, aby nebyl postaven před soud, a protokoly uzamčeny „pod deset zámků“. A proto zbývá už jen jeho kniha, která může proti Fučíkovi svědčit.

Ferdinand Peroutka si myslel, že *Reportáž, psaná na oprátce* není autentická, že ji Fučík nenapsal (opět musím podotknout, že Ferdinand Peroutka⁷⁸ zemřel dříve, než byla provedena expertiza *Reportáže, psané na oprátce* a potvrzena její autentičnost). Peroutka

⁷⁴ <http://prehovac.rozhlas.cz/audio/2493915> (8. 3. 2012 – 10:00).

⁷⁵ <http://prehovac.rozhlas.cz/audio/2493915> (8. 3. 2012 – 10:00).

⁷⁶ <http://prehovac.rozhlas.cz/audio/2493915> (8. 3. 2012 – 10:00).

⁷⁷ <http://prehovac.rozhlas.cz/audio/2493915> (8. 3. 2012 – 10:00).

⁷⁸ Ferdinand Peroutka (6. 2. 1895 – 20. 4. 1978).

byl vězněn na Pankráci v době, kdy tam byl i Fučík, znal tamější poměry, stejně tak znal Kolínského a je podle něj nemyslitelné, aby tam někdo mohl psát, natož pak napsat takovou knihu. Peroutka tam byl rok, a za tu dobu se mu podařilo s pomocí jednoho policisty napsat asi pětiřádkový dopis, přičemž policista hlídal na chodbě. Nezdál se mu ani fakt, že by Fučík dostal možnost napsat knihu „za odměnu“. „Já, když jsem jednou byl zavolán na gestapo a čekal jsem tam v čekárně mezi ostatními, tak jsem viděl jednoho člověka, kterej prozrazuje něco proti ostatním. Ale to byla úplně jiná scéna, ne že by mu dovoľoval psát knihu. Ten člověk stál u okna, psal tam něco, komisař vždycky přišel, podíval se do toho, keřv hlavou, dal mu cigaretu, zapálil mu ji a zas chodil okolo a zase se na něj díval a ten vězeň najednou to skončil a podepsal se. Komisař se podíval, viděl, že skončil, vzal mu cigaretu z úst, zahodil ji a zašlápl ji.“⁷⁹

Peroutka není jediný, kdo nepřipouští, že by bylo možno napsat na Pankráci tak „velkou a stylisticky vybroušenou“ knihu. Nabízela se tu pravděpodobnější možnost, a to, že kniha byla napsána v centrální úřadovně gestapa v Bredovské ulici, kde pracoval jako pomocná síla a kde měl prý dost volnosti – procházel se po chodbách, kouřil, četl noviny a podobně. Peroutka tvrdil, že se tomuto vysvětlení vydavatelé záměrně vyhýbali, protože bylo známo, proč někteří vězňové získali taková privilegia.

Je tu ještě jedna okolnost, kterou Peroutka uvedl v rozhovoru v roce 1969, a to, že dostal před čtyřmi lety z Prahy zprávu od důvěryhodného zdroje. Na Berním úřadě v Praze byla údajně žádost Gusty Fučíkové, aby jí byly sníženy daně z příjmu z prodeje Fučíkovy knihy, protože by za tu knihu neměla dostat daň dědickou, ale autorskou. „Neboť jak ta informace praví, paní Gusta Fučíková tvrdí ve svém podání, že knihu *Reportáž na oprátce* sepsala ze tří čtvrtin sama.“⁸⁰

„Ačkoli nepravdivá legenda dráždí, nezacházejme příliš daleko a nepravme, že Fučík byl zrádce. Nepochybně do konce života zůstal přesvědčeným komunistou. Nezradil, jen prozradil.“⁸¹

Ferdinand Peroutka také zdůraznil, že vynáší soud nad legendou, nad vyřčenou „nepravdou“, ne nad Fučíkem jako nad člověkem, nikdy by mu nevyčítal, že mluvil, protože odolat metodám výslechu gestapa nebylo snadné. „Nikdo se nemá dělat přísným soudcem nad situací, ve které sám nebyl.“⁸²

⁷⁹ <http://prehravac.rozhlas.cz/audio/2493915> (8. 3. 2012 – 10:00).

⁸⁰ <http://prehravac.rozhlas.cz/audio/2493915> (8. 3. 2012 – 10:00).

⁸¹ <http://prehravac.rozhlas.cz/audio/2493915> (8. 3. 2012 – 10:00).

⁸² <http://prehravac.rozhlas.cz/audio/2493915> (8. 3. 2012 – 10:00).

3. Otázky, odpovědi

Okolo Julia Fučíka samotného, jeho zatčení, jeho přátel a jeho díla se „točilo“ nespočetně otázek. Na spoustu z nich se odpovědi již našly, na jiné se stále hledají. Některé otázky však zůstanou nezodpovězené. Kauza Julius Fučík patří k nevyčerpatelným tématům.

Nesčetněkrát položené otázky se týkaly autenticity rukopisu, dodatečných zásahů do něj. Byla potvrzena pravost rukopisu, bylo dokázáno, že byl text částečně vydavateli (především Gustou Fučíkovou) upraven, a to hlavně vypouštěním částí textu, či změnou jmen.

Byl Fučík skutečně popraven, nebo kolaboval s Němci a žil po válce někde v Americe? I když se nedochovaly Fučíkovy ostatky (stejně jako dalších obětí nacismu), není už dnes téměř žádných pochyb o tom, že by Fučík nebyl popraven. Spekulovalo se sice, že Fučík v klidu dožil někde v zahraničí, ale žádná z takovýchto spekulací se nikdy nepotvrdila a neobjevil se ani důkaz, že by Fučík skutečně někde po válce žil.

Jaká byla vlastně Fučíkova motivace psát? Nevadilo mu, že svým poněkud „rozsáhlým“ psaním ohrožuje Kolínského a Horu? Nebál se, že se na to přijde a že tím těmto dozorcům ublíží? Fučík si byl dle svých slov téměř jistý svou smrtí, neměl tedy co ztratit. A možná počítal s tím, že Kolínský a Hora jednou *Reportáž* použijí k obhajobě jejich působení na Pankráci. Psaní *Reportáže* bylo rozptýlením všedního dne, novinář zbaven svého povolání mohl najednou psát. Dostane-li člověk takovou příležitost, zvláště před svou téměř jistou smrtí, proč by toho nevyužil?

Otázky a zároveň spory mnoha teoretiků se týkali a stále ještě týkají Fučíkova „mlčení“, respektive „mluvení“. Jedni tvrdí, že Fučík mluvil. Prozradil prý všechny své kolegy a přátele a řekl gestapu vše, co chtělo slyšet. Druzí naopak tvrdí, že díky Fučíkovi nebyla spousta lidí zatčena, natož popravena. Fučík prý uváděl ty, o kterých věděl, že na ně gestapo nemůže. Buď byli v zahraničí, nebo mrtví.

Václav Černý ve svých *Pamětech* píše, že celá *Reportáž, psaná na oprátce* je vlastně o zápasu dvou jmen: Fučík – Klecan, o dvou principech: mravní síla – mravní slabost, hrdinství – zrada. Celá se prý točí okolo otázky „[...] kdo z obou hned v den zatčení pod ranami gestapa promluvil **první**, odhalil identitu druhého a stržen tragickou logikou zbabělosti mluvil pod údery dál a dál, až pro naději přežít prozradil všechno, co

věděl [...]?”⁸³ Odpovídají na to slova z *Reportáže, psané na oprátce*, kde Fučík tvrdí, že zrádcem byl Klecan. Ale stačí tvrzení jen jednoho? Klecan je mrtev, nemohl se ke slovům Julia Fučíka vyjádřit a ani nic nenapsal. Dnes už je nám ale známo (z *kritického vydání Reportáže*, z některých protokolů a výpovědí přeživších), že Klecan skutečně mluvil, a to téměř od první chvíle po jeho zatčení. Opět se ale můžeme ptát: Byl Klecan jediný, kdo mluvil?

Černý dále uvádí, že Klecan nebyl jen Fučíkovým pobočníkem, „[...] byl ostatně i jeho intimním přítelem.“⁸⁴ Fučík Klecanovi důvěřoval, svěřil mu vše, co věděl. Proč Klecan Fučíkovu důvěru zradil a mluvil? Metody výslechu gestapa byly kruté, dost lidí jim bohužel podlehl. Klecan mluvil a Fučík byl zrazen blízkým přítelem. Tato zrada bolela, snad proto Fučík o Klecanovi bez slitování mluvil jako o zrádci a zbabělci. Lásku vystřídala nenávist.

Fučík se o svém „mluvení/mlčení“ v *Reportáži* zmínil slovy: „Pochopil jsem, že mám i tady příležitost k boji; [...]. Mlčet dál znamenalo nevyužít této příležitosti. [...] Bylo třeba začít hrát vysokou hru. Ne o sebe – to bys musil hned prohrát, – ale o jiné. Očekávali ode mne senzaci. Dal jsem jim ji tedy. Slibovali si mnoho od mého mluvení. „Mluvil“ jsem tedy. Jak, najdete v mém protokolu.“⁸⁵ Fučík tu dále píše, že díky němu nechalo gestapo českou inteligenci a dovolává se svědectví Boženy Půlpánové a Jindřicha Elba, kteří byli prý díky Fučíkovi propuštěni.

Stále se najdou tací, kteří tvrdí, že se tímto doznává ke zradě. Prozradil tedy, nebo mluvil ve prospěch ostatních tak, jak tvrdil, a jen odkázal k materiálům, ve kterých by se potvrdil Fučíkův „plán“ svést gestapo ze stopy?

⁸³ Černý, Václav: *Paměti II, 1938-1945. Křik Koruny české*, Brno, Atlantis 1992, s. 261.

⁸⁴ Černý, Václav: *Paměti II, 1938-1945. Křik Koruny české*, Brno, Atlantis 1992, s. 259.

⁸⁵ Fučík, Julius: *Reportáž psaná na oprátce*, Praha, Ottovo nakladatelství 2008, s. 447.

Resumé

Zpracovávat toto téma, pročitat dostupné materiály nebo poslouchat názory mých vrstevníků či jen číst internetovou diskuzi na téma Julius Fučík ve mně vyvolávalo různé emoce. Jedni totiž odsuzovali jeho osobnost, jeho víru v komunismus i jeho dílo, jiní naopak tvrdili, že Fučík byl, je a navždy bude hrdinou našeho národa. Samozřejmě se našli tací, kteří se k Fučíkovi nijak nevyjadřují nebo chtějí více fakty podložených odpovědí.

Při tvorbě mé bakalářské práce jsem se setkala s materiály notoricky známými, ale i s materiály pro mě téměř cizími. Hledání a sbírání různých fakt a tvrzení, mě nejednou zavedly k sekundární literatuře. Tím se odhalovaly další skutečnosti, další názory na tuto kauzu a na povrch vyplávaly další otázky.

Stanovenou osnovu se mi celkem podařilo dodržet. Nejprve jsem se zabývala Fučíkovým životem. Z knih a článků různých autorů jsem sestavovala fakta Fučíkova života od jeho narození po jeho smrt a tento životopis jsem v kapitole *Julius Fučík – novinář, spisovatel* rozdělila do tří podkapitol. Poté jsem s pomocí kritického vydání porovnávala různá vydání *Reportáže, psané na oprátce* a zkoumala pozměněný text. Ve druhé kapitole se zmiňuji právě o různých vydáních *Reportáže, psané na oprátce* a také o výtkách a pochybnostech, které se objevovaly kolem Fučíka i jeho díla. Na tyto výtky a pochybnosti částečně navazuje další podkapitola *Reflexe*. Ta je rozdělena do tří částí podle období. Do druhé kapitoly jsem zařadila ještě podkapitolu *Exil*, kde jsem rozebrala projev Ferdinanda Peroutky z roku 1960 a rozhovor s ním z roku 1969. V závěru své bakalářské práce jsem se zabývala souhrnem otázek a odpovědí.

Jedni Fučíka nenáviděli, druzí k němu vzhlíželi. I já jsem sváděla boj sama se sebou, se svými pocity. Snažila jsem se poskládat si svou mozaiku. Julius Fučík byl člověk jako každý jiný. Určitě byl něčím výjimečný, obdivuhodně psal, miloval život a až do jeho konce se držel svého přesvědčení. Nevím, jestli bylo správné a především opravdu nutné dělat z tohoto člověka legendu. Stejně tak nevím, jestli by s tímto kultem, kde bylo jeho jméno spolu s jeho dílem spíše zneužito, Fučík souhlasil.

Doufám, že má práce bude jednou inspirací pro další studenty k hlubšímu bádání nad tímto námětem. Julius Fučík je téma stále živé a myslím si, že jsem o něm neslyšela, respektive nečetla, naposledy.

Zdroje

- Fučík, Julius: *Reportáž, psaná na oprátce. První úplné, kritické a komentované vydání*, ed. František Janáček a kol., Praha, Torst 1995.
- Bauer, Michal: *Ideologie a paměť. Literatura a instituce na přelomu 40. a 50. let 20. století*, Jinočany, HaH 2003.
- Macura, Vladimír: *Šťastný věk: Symboly, emblémy a mýty 1948 – 1989*, Praha, Pražská imaginace 1992.
- Kunc, Jaroslav: *Česká literární bibliografie 1945 – 1963. Díl I. A – M*, Praha, Státní knihovna ČSSR 1963.
- Fučík, Julius: *Reportáž psaná na oprátce*, Praha, Svoboda 1945.
- Fučík, Julius: *Reportáž psaná na oprátce*, Praha, Svoboda 1947.
- Fučík, Julius: *Reportáž psaná na oprátce*, Praha, Svoboda 1950.
- Fučík, Julius: *Reportáž psaná na oprátce*, Praha, Státní nakladatelství politické literatury 1960.
- Fučík, Julius: *Reportáž psaná na oprátce*, Praha, Albatros 1974.
- Fučík, Julius: *Reportáž psaná na oprátce*, Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1981.
- Fučík, Julius: *Reportáž psaná na oprátce*, Praha, Ottovo nakladatelství 2008.
- Okresní knihovna Sokolov: *Julius Fučík – spisovatel a novinář. Výběrová bibliografie knih z fondu OK*, Sokolov, Okresní knihovna 1978.
- Fučíková, Gusta: *Vzpomínky na Julia Fučíka: 1939 – 1945*, Praha, Svoboda 1973.
- Fučíková, Gusta: *Život s Juliem Fučíkem*, Praha, Svoboda 1971.
- Grygar, Mojmir: *Žil jsem pro radost. (Životopisná črta o Juliu Fučíkovi)*, Praha, Mladá fronta 1958.
- Rybák, Josef: *Vyprávění o Juliu Fučíkovi*, Praha, Československý spisovatel 1983.
- Fuks, Ladislav: *Křišťálový pantoflíček. (Příběh dětství a mládí Julia Fučíka)*, Praha, Československý spisovatel 1978.
- Bareš, Gustav, Rybák, Josef: *Julius Fučík*, Brno, Rovnost 1950.
- Filippov, Vasilij Nikitovič: *Julius Fučík*, Praha, Horizont 1987.
- Zeman, Milan a kolektiv: *Rozumět literatuře 1. Interpretace základních děl české literatury*, Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1986.

- Fučíková, Gusta: *Julius Fučík ve fotografii: život a boj Julia Fučíka*, Praha, Novinář 1977.
- Hrzalová, Hana: *Julius Fučík*, Praha, Horizont 1973.
- Hrzalová, Hana: *Julius Fučík a SSSR*, Praha, Lidové nakladatelství 1983.
- Fučík, Julius: *Julius Fučík ve fotografii*. Předmluvu "Jaký byl Julius Fučík" napsal Václav Kopecký, fotografie: Gusta Fučíková, Praha, Československý spisovatel 1953.
- Fučík, Julius: *Fučíkův odkaz žije*. Textovou část uspořádala Inka Bílá, Plzeň, Západočeské nakladatelství 1982.

- <http://www.ustrcr.cz/cs/julius-fucik-historicky-kontext> (23. 9. 2011 – 9:46)
- <http://www.novysmer.cz/content/view/76/50/> (23. 9. 2011 – 9:51)
- <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4319> (23. 9. 2011 – 9:58)
- http://www.valka.cz/clanek_12048.html (31. 10. 2011 – 11:45 (publikováno 22. 2. 2007))
- <http://www.sorela.cz/web/articles.aspx?id=89> (31. 10. 2011 – 13:00)
- <http://www.sorela.cz/web/articles.aspx?id=90> (31. 10. 2011 – 13:05)
- <http://www.kscm.cz/knihovna/knihy-klasiku/reportaz-psana-na-opratce> (31. 10. 2011 – 14:20)
- <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php> (*Rudé právo*, Ročník 1953, 2/23, s. 1) (20. 12. 2011 – 21:15)
- http://sjf.czweb.org/kuryr_32.html (14. 2. 2012 – 17:30)
- http://www.rozhlas.cz/cro6/komentare/_zprava/981222 (8. 3. 2012 – 9:50)
- <http://prehovac.rozhlas.cz/audio/2493915> (8. 3. 2012 – 10:00) – 2 nahrávky: Komentář Ferdinanda Peroutky, který Rádio Svobodná Evropa vysílalo 13. února 1960; Část rozhovoru Jiřího Kárneta a Ferdinanda Peroutky o Juliu Fučíkovi z roku 1969.
- <http://www.obrys-kmen.cz/index.php?rok=2005&cis=38&cl=01> (8. 3. 2012 – 11:05)

Příloha

1. Julius Fučík (zdroj: www.google.com)
2. Julius Fučík (zdroj: www.google.com)
3. Julius Fučík s rodiči a sestrami Libuší a Věrou (zdroj: *Julius Fučík ve fotografii*, 1977)
4. Julius Fučík s Gustou v roce 1932 (zdroj: *Julius Fučík ve fotografii*, 1977)
5. – 7. Falešná legitimace Julia Fučíka vystavená na jméno profesor Jaroslav Horák (zdroj: *Reportáž, psaná na oprátce*, 2008)
8. Moták s úvodní stranou Fučíkovy *Reportáže, psané na oprátce* (zdroj: *Reportáž, psaná na oprátce*, 2008)
9. Překlad rozsudku nad Juliem Fučíkem, Jaroslavem Klecanem a Ludmilou Plachou (zdroj: *Reportáž, psaná na oprátce*, 2008)

1.

2.

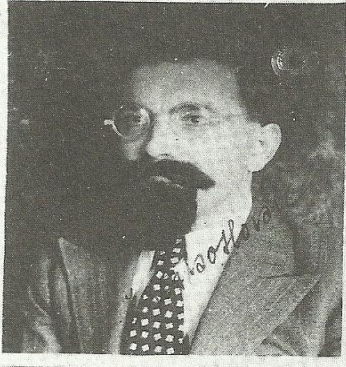
3.

4.

5.

5.

Es wird bestätigt, daß die Photographie den Legitimisationshaber

darstellt, welcher dieselbe vor der Behörde eigenhändig unterfertigt hat.

Podvrzuje se, že tato podobizna zobrazuje majitele legitimace.

ktedy se na ni před úřadem vlastnoručně podepsal.

Nr. - číslo 19719

DEUTSCHES REICH
PROTEKTORAT
BÖHMEN U. MÄHREN

NĚMECKÁ ŘÍŠE
PROTEKTORAT
ČECHY A MORAVA

ALLGEMEINE
BÜRGERLICHE
LEGITIMATION

DES STAATS-
ANGEHÖRIGEN
DES PROTEKTO-
RATES BÖHMEN
UND MÄHREN

VŠEOBECNÁ
OBČANSKÁ
LEGITIMACE

STÁTNÍHO
PŘÍSLUŠNÍKA
PROTEKTORÁTE
ČECHY
A MORAVA

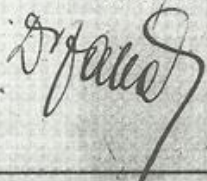
Vorname - Iměno Jaroslav

Zařname - Příjmení Horák

6.

Beruf: - Povolání: <i>Professor - profesor</i>	PERSONSBESCHREIBUNG: - POPIS OSOBY. Statur - postava <i>mittel - středně</i> Haare - vlasy <i>dunkelbraun - tmavě hněd</i> Augen - oči <i>blau - modré</i> Nase - nos <i>normal</i> Bart - vousy <i>Vollbart - plnovous</i> Mund - ústa <i>gleichmäßig - rovinně</i> Zähne - zuby <i>repariert - opravené</i> besondere Kennzeichen - zvláštní znamení _____
Stand: - Stav: <i>verheiratet - ženatý</i>	
Geboren am - Narození: (Tag, Monat und Jahr - den, měsíc a rok) <i>25. II. 1893</i>	
in - v <i>Kelnik - Kelník</i> polit. Bezirk - polit. okres _____	
Zuständig - Působný(á) nach - do <i>Prag</i> polit. Bezirk - polit. okres <i>Praha</i>	
Wohnhaft - Byt (zur Zeit der Legitimationsausstellung - v době vydání legitimace) <i>Prag - Praha IV.</i> polit. Bezirk - polit. okres <i>Na Dolníč 25</i>	Abdruck des rechten Daumenfingers: <i>Ötsik</i> palce pravé ruky:

7.

Eigenhändige Unterschrift des Legitimationsinhabers: <i>procházka</i>	Vlastnoruční podpis majitele legitimace: _____
Ausgestellt von der Bezirksbehörde in - v _____ Am - Datum <i>16. II. 1947</i> 19____	Raum für die Anmerkung der Änderungen des handschriftlichen Inhaltes der Legitimation, insbesondere für die Anmerkung der Änderung des Namens, des Berufes, des Standes, der Heimatschuldigkeit, der Wohnung. Die Anmerkungen werden von der Behörde vorgenommen. Miesto pro poznámku změny rukopisného obsahu legitimace, zejména pro poznámku změny jména, povolání, stavu, domovské příslušnosti, bytu. Poznámky provede úřad.
(Unterschrift - Podpis) 	

1

R

Reportaži
pisana' na opis'ee

-14-

Ke uzim' jektore na Pachtis'is
na jere 1953.

9.

8a J 91/43 g
I H 218/43

Jménem německého lidu v trestní věci proti

- 1./ spisovateli Juliu Fučíkovi z Prahy XIX, narozenému 23. února 1903 v Praze,
- 2./ hospodářskému adjunktovi Jaroslavu Klecanovi z Prahy XIII,
narozenému 2. března 1914 v Zadních Zborovicích,
- 3./ úřednici Lidmili Plaché z Prahy XIII, narozené 23. února 1921
v Městci Králové,

všichni protektorátní příslušníci

nyňi v této věci v soudní vyšetřovací vazbě pro přípravu velezrady a j.
lidový soud, I. senát na základě hlavního líčení 25. srpna 1943, jehož se účastnili
jako soudci:

prezident lidového soudu Dr. Freisler, předseda,

ředitel zemského soudu dr. Schlemann

admirál v.v. von Nordeck,

vedoucí krajské úřadovny městský rada Ahmels,

ministerský rada ve vrchním velení branné moci dr. Herzlieb,

jako zástupce vrchního říšského prokurátora:

první státní prokurátor Noebel,

uznal právem:

Julius Fučík jako spojka ústředního výboru ilegální české komunistické strany
vyvíjel důležitou agitační a organizační komunistickou činnost a usiloval zejména
o vytvoření jednotné komunisticky ovlivněné organizace české inteligence.

Jaroslav Klecan se při tom podstatně podílel jako Fučíkova spojka k vedoucímu
skupiny inteligence.

Oba tím pomáhali našemu válečnému nepříteli. Proto se odsuzují k ztrátě cti
navždy a k trestu smrti.

Že Lidmila Plachá oběma při tom vědomě pomáhala, nebylo zjištěno. Proto se
osvobozuje.

Správnost hořejšího opisu se ověřuje a proveditelnost rozsudku potvrzuje.

Berlín 25. srpna 1943

podpis
úřední rada
jako listinný úředník úřadovny.